

Sünnî Kaynaklarda Yer Alan 'Şî'a'nın Üstünlüğü' Temalı Ha- dislerin Sened Tenkîdi

“Isnād Criticism of the Hadīths
About Shia Superiority In the
Sunnī Sources”

Ebubekir SİFİL, Yard. Doç. Dr.*

Abstract: The Imamah Shi'a uses ahadīth relating to "superiority/privileges of the Shi'a" present in some Sunni sources in order to support its own situation against other doctrines, particularly the followers of Ahl al-Sunnah. However, while doing so, they do not touch upon validity-weakness (sihha –daaf) criteria of such ahādīth, and reflect enough on such ahadīth in Sunni sources in terms of authenticity (thubūt) and implication (dalāla). In this study, characteristics of such ahadīth in terms of validity-weakness (sihha –daaf) will be discussed via analyzing their isnāds.

Citation: Ebubekir SİFİL, “Isnād Criticism of the Hadīths About Shia Superiority In the Sunnī Sources”, (in Turkish), *Hadis Tetkikleri Dergisi (HTD)*, XII/2, 2014, pp. 65-93.

Keywords: Ahl al Sunna, Shi'a, Hadīth, Jarh-ta'dīl, Isnād Criticism.

Giriş

Birtakım Sünnî kaynaklarda geçen “Şî'a'nın ayrıcalıklığı/üstünlüğü” temalı rivâyetlerin, tarih boyunca olduğu gibi bugün de İmâmî müellifler tarafından büyük bir iştihak ve ısrarla kullandığı görülmektedir. Bilhassa 1979 İran devriminden sonra Şî'a'da gözle görülür şekilde artan özgüven, uzun asırlar boyunca biriktirilen “rövanş alma” duygusuyla adeta patlamaya dönüşmüş, bu çerçevede Ehl-i Sünnet'le girilen polemiklerin sayısında da hissedilir bir artış kaydedilmiştir.

Söz konusu rivâyetlerin sıhhat-zaaf durumları üzerinde şimdiye kadar detaylı bir değerlendirme yapılmadığı tespitinden hareketle, daha önceki bir makalemizde konuyla ilgili rivâyetleri metin cihetinden değerlendirmeye almış, sened ve râvî kritiğini ise daha sonraki bir makaleye havale etmiştik.¹ Bu makalede ilgili rivâyetleri söz konusu cihetten değerlendirmeye çalışacağız.

* Yalova Üniv., İslami İlimler Fak., Hadis, YALOVA. esifil@yahoo.com

¹ Ebubekir SİFİL, “Sünnî Kaynaklarda Yer Alan 'Şî'a'nın Üstünlüğü' Temalı Hadislerin Metin

Sened kritiği yaparken, makaleyi gereksiz yere uzatmış olmamak için sika senedlerin problemsiz görülen yerleri değerlendirmeye alınmayacak, sadece problemler üzerinde durulacaktır.

I. Ali Şî'ası'nın "fâizûn: başarıya/kurtuluşa eren fırka" olduğunu anlatan hadisler

I.A. Ümm Seleme (62/681) hadisi

Sâfi, "Kıyâmet günü başarıya/kurtuluşa erecek olanlar Ali şî'asıdır" lafzıyla gelen Ümm Seleme (r.anha) rivâyetinin Belâzurî (279/892), İbn Asâkir (571/1176) ve Münâvî (1031/1622) tarafından tahrîç edildiğini söyler.² Keza Tüsterî³ bu rivâyeti Deylemî'ye (509/1115) atfen zikretmiştir.

Bu rivâyetin belirtilen kaynaklarda yer alan sened ve metinleri ile sıhhat-zaaf durumları şöyledir:

I.A.1. Belâzurî rivâyeti

"Bana Halef el-Bezzâr ve Hebbâr b. Bakıyye şöyle tahdis ettiler: Bize Hâlid b. Abdillâh el-Vâsıtî şöyle tahdis etti: Bize Yezîd b. Ebî Ziyâd, bir adamdan, onun şöyle haber verdiğini nakletti: Ümm Seleme'nin yanında Ali ve Osman şî'asından bahsedildi. Bunun üzerine şöyle dedi: "Kıyâmet günü başarıya ulaşacak olanlar onlarken Ali şî'ası hakkında neler söylüyorsunuz?"⁴

Bu rivâyetin senedinde yer alan Yezîd b. Ebî Ziyâd (137/754), Şî'a'nın ileri gelenlerinden olup, hakkında Ahmed b. Hanbel (241/855), "Leyse bi şeyin"⁵;

Tenkîdi ve Delâleti Üzerine", *Hadis Tetkikleri Dergisi*, (HTD), XII/1, 2014, ss. 7-22.

² Sâfi, Lütfullâh, *Emânu'l-Ümme*, (el-Matbaatu'l-İlmiyye, Kum-1394/1974), *Emânu'l-Ümme*, 201.

Sâfi Münâvî rivâyetinin sahâbî ravisini zikretmemiştir. Münâvî bu hadisi Câbir b. Abdillâh (r.a) rivâyeti olarak aktarmıştır. Dolayısıyla bu rivâyet üzerinde aşağıda ilgili olduğu yerde durulacaktır.

³ Tüsterî, Nûrullâh b. Abdillâh (1019/1610), *İhkâku'l-hakk* (Şihâbüddin el-Mar'âşi ta'likıyla, el-Matba'atu'l-İslâmiyye, Tahran-?, I-XXXIV), VII, 299.

⁴ Belâzurî, Ahmed b. Yahyâ (279/892), *Ensâbu'l-Eşraf*, Tahkik: Heyet, Dâru'l-Fikir, Beyrut-1417/1996, I-XIII), II, 405.

⁵ Bu terim şiddetliden hafife doğru sıralanan cerh ifadelerinin İbn Ebî Hâtim (327/938) ve İbnü's-Salâh'a (643/1245) göre 3. [bkz. Leknevî, Muhammed Abdülhayy (1304/1886), *er-Ref ve't-tekmil* (Abdülfettâh Ebû Guddet tahkikiyle, Mektebu'l-Matbû'âti'l-İslâmiyye, Beyrut-1407/1987), s. 153], Zehebî (748/1347), Sehâvî (902/1497) ve Sindî'ye (1257/1841) göre 4. sırasında ve yer alır (bkz. Leknevî, a.g.e., s. 142, 178) ve hakkında kullanıldığı ravinin rivâyetinin hiçbir şekilde ihticâc, istişhâd veya i'tibâr için kullanılmayacağını ifade eder. (Bkz. Leknevî, a.g.e., 153) Sadece İbn Ma'în (233/848) bu tabiri rivâyeti az olan kimseler hakkında kullanmıştır. Bkz. Sehâvî, Şemsüddin Muhammed b. Abdirrahmân (902/1497), *Fethu'l-Muğis* (Abdülkerim b. Abdillâh el-Hudayr ve Muhammed b. Abdillâh Âlu Fehd tahkikiyle, Mektebetu Dâri'l-Minhâc, Riyad-1426/2005, I-V), II, 292; Leknevî, ss. 212 vd.)

Buhârî (256/870), “Münkeru’l-hadîs”⁶; Nesâî (303/915), “Metruku’l-hadîs” tabirlerini kullanmışlardır.⁷

Yezîd b. Ebî Ziyâd’ın bu rivâyeti kendisinden aktardığı râvî mechûldür.

Hüküm: Buhârî’nin –dipnotta hükmü açıklanmış olan– “münkeru’l-hadîs” tabirine ilave olarak, hakkında “leyse bi şey’in” ve “metruku’l-hadîs” ifadeleri kullanılmış râvîlerin rivâyetleri ne ihticac, ne istişhâd ne de i’tibâr için kullanılır.⁸ Bu rivâyetin senedinde bulunan Yezîd b. Ebî Ziyâd hakkında bu tabirlerin tamamı kullanılmıştır. Üstelik o bu rivâyeti kendisinden aktardığı râvînin adını zikretmemiş, teknik tabiriyle “ibhâm” yapmıştır. Dolayısıyla senedde mechûl bir râvî bulunmaktadır. Senedinde bu tarz mübhem râvîlerin bulunduğu rivâyetler merduttur.⁹ Sonuç olarak bu rivâyet merduttur.

I.A.2. İbn Asâkir rivâyeti

“Bize Ebu’l-Kâsım b. es-Semerkindî şöyle haber verdi: Bize Ebu’l-Hüseyn b. Nakûr şöyle haber verdi: Bize Ebu’l-Hüseyn b. Ahî Mîmî şöyle haber verdi: Bize Ahmed b. Muhammed b. Sa’îd el-Hemdanî şöyle haber verdi: Bize Ali b. Hüseyn b. Ubeyd şöyle haber verdi: Bize İsmâ’îl b. Ebân şöyle haber verdi: Bize Sa’d b. Tâlib Ebû Allâm¹⁰ eş-Şeybânî, Câbir b. Yezîd’den, o da Muhammed b. Ali’den onun şöyle dediğini haber verdi: “Hz. Peygamber (s.a.v)’in zevcesi Ümm Seleme (r.anha)’ya Ali’yi sordum, şöyle dedi: “Hz. Peygamber (s.a.v)’in şöyle dediğini işittim: “*Şüphesiz ki Ali ve şî’ası kıyâmet günü kurtuluşa/başarıya ulaşacak olanlardır.*”

“Bu rivâyeti Ebu’l-Cahhâf (da), Muhammed b. Ali’den, o Fâtıma bint Ali’den, o da Ümm Seleme’den (şeklindeki senedle) nakletmiştir.”¹¹

I.A.2.a. İbn Asâkir’in zikrettiği ilk senedde rivâyeti İsmâ’îl b. Ebân (el-

⁶ Buhârî’nin, “Hakkında “münkeru’l-hadîs’tir” ifadesini kullandığım hiç kimse ile ihticac edilmez (veya bir diğer rivâyette: “ondan rivâyette bulunmak helal değildir)” sözü meşhurdur. Bkz. Sehâvî, II, 295.

⁷ Zehebi, *Mizân*, IV, 425.

⁸ Irâkî, Ebu’l-Fadl Abdurrahîm b. Hüseyn, *Şerhu’t-Tebşıra ve’t-Tezkire* (Abdülâtîf el-Hemîm – Mâhîr Yâsîn Fahl tahkikiyle, Dâru’l-Kütübî’l-İlmiyye, Beyrut-1423/2002), I, 377; Sehâvî, II, 295.

⁹ Bkz. İbn Kesîr, *el-Bâ’isu’l-hasîs*, s. 293; Sehâvî, IV, 345 vd.

¹⁰ *Târîhu Dimâşk*’ta böyledir. *Tehzibu’l-Kemâl*’de (VII, 111, 271, VIII, 164, XXIV, 104), İbn Ebî Hâtîm’in [Ebû Muhammed Abdurrahmân b. Muhammed er-Râzî, v. 327/938] *el-Cerh ve’t-ta’dîl*’inde (Dâru’l-Kütübî’l-İlmiyye, Beyrut-1372/1953, I-IX), IV, 87, 99] ve İbnu’l-Cevzî’nin (Ebu’l-Ferec Abdurrahmân b. Ali, v. 597/1201) *ed-Du’afâ ve’l-metrûkin*’inde [(Ebu’l-Fidâ Abdullâh el-Kâdî tahkikiyle, Dâru’l-Kütübî’l-İlmiyye, Beyrut-146/1986, I-III), I, 312] “Ebû Ğaylân” şeklindedir.

¹¹ İbn Asâkir, Ebu’l-Kâsım Ali b. el-Hasen (571/1176), *Târîhu medîneti Dimâşk* (Ömer b. Garâme el-Amrevî tahkikiyle, Dâru’l-Fikr, 1415/1995, I-LXXX), XLII, 333.

Varrâk)'dan nakleden Ali b. Hüseyin b. Ubeyd(illâh el-Bezzâr el-Kuraşî) hakkında Kâsım b. Zekeriyâ¹² “Ondan daha koyu bir râfîzî görmedim¹³ demiştir.¹⁴

Yine bu seneddeki Sa'd b. Tâlib hakkında Ebû Zür'a (264/878) “Onda bir beis yoktur” ifadesini kullanırken, Ebû Hâtim (277/890) “Hadisinde zayıflık vardır” demiştir.¹⁵

Yine bu senedde yer alan Câbir b. Yezîd, el-Cu'fi (127 veya 128/744 veya 745) hakkında hadis otoritelerinin ihtilafı meşhurdur.

Ezcümle onun hakkında Süfyân es-Sevrî (161/777), “Hadis'te Câbir'den daha veralı davranan birini kesinlikle görmedim”¹⁶ demiş, hatta akranı ve yakın arkadaşı Şu'be b. Haccâc'ın (160/776) Câbir'i cerh edeceğini sezmiş olduğundan, “Câbir el-Cu'fi hakkında konuşursan ben de senin hakkında konuşurum” demiştir.¹⁷ Haddi zatında Şu'be'nin Câbir hakkındaki kanaati de olumsuz değildir: “Câbir'in aleyhine konuşan şu delilere kulak asmayın; o, mülâki olmadığı birinden size hadis nakletti mi?”¹⁸ Yine o, “Câbir hadiste sadûktur”¹⁹ demiştir. Vekî b. el-Cerrâh'ın (197/812) kanaati de aynı istikamettedir: “Herhangi birşey hakkında ne kadar şüphe ederseniz edin, ama Câbir b. Yezîd Ebû Muhammed el-Cu'fi'nin sika olduğundan şüphe etmeyin.”²⁰

Buna mukabil Câbir el-Cu'fi hakkında cerhin en ağır ifadelerini kullananlar da vardır; hatta onlar çoğunluğu teşkil etmektedir:

İmâm Ebû Hanîfe (150/767), “Câbir el-Cu'fi'den daha yalancısını görmedim. Kendisine re'ÿ olarak ne söylediysem, o bana o konuda hadis nakletti ve yanında Hz. Peygamber (s.a.v)'den gelen ve fakat nakletmediği şu kadar bin

¹² Müslim (261/875), Tirmizî (279/892), Nesâî (303/915) ve sair imamların ricâlidir. Tercemesi için bkz. Mizzî, Ebu'l-Haccâc Yûsuf b. Abdurrahmân, (742/1341), *Tehzîbu'l-Kemâl* (Beşşâr Avvâd Ma'rûf tahkikiyle, Müessesetu'r-Risâle, Kahire-1415/1994, I-XXXV), XXIII, 351-2.

¹³ ما رأيت أرفض منه،

¹⁴ İbn Hacer, Ahmed b. Ali el-Askalânî (852/1449), *Lisânu'l-Mizân*, Abdülfettâh Ebû Guddet tahkikiyle, Mektebu'l-Matbû'âtî'l-İslâmiyye, Beyrut-1423/2002, I-X), V, 532.

¹⁵ İbn Hacer, a.g.e., IV, 31.

¹⁶ İbnu'l-Ca'd, Ebu'l-Hasen Ali b. el-Ca'd el-Cevherî (230/844), *Müsnedu İbni'l-Ca'd* (Âmir Ahmed Hayder tahkikiyle, Müessesetu Nâdir, Beyrut-1410/1990), s. 291; İbn Ebî Hâtim, Ebû Muhammed Abdurrahmân b. Muhammed er-Râzî (327/938), *el-Cerh ve't-ta'dîl* (Abdurrahmân b. Yahyâ el-Mu'allimî tahkikiyle, Haydarabad-1360/1941, I-IX), II, 497.

¹⁷ Zehebî, Şemsuddîn Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed (748/1348), *Mizânu'l-i'tidâl fi nakdi'rricâl*, (Ali Muhammed el-Becâvî tahkikiyle, Dâru'l-Fikr, 1382/1974, I-IV), I, 379.

¹⁸ İbnu'l-Ca'd, 291; İbn Adıyy, Ebû Ahmed Abdullâh b. Adıyy el-Cürcânî (365/975), *el-Kâmil fi du'afâi'rricâl* (Süheyl Zekkâr - Yahyâ Muhtâr Gazzâvî tahkikiyle, Beyrut-1405/1985, I-VII), II, 117.

¹⁹ İbn Ebî Hâtim, II, 497; Mizzî, IV, 467.

²⁰ İbn Ebî Hâtim, II, 498.

hadis²¹ bulunduğunu iddia etti”²² demiştir. Buhârî’nin (256/870) naklettiğine göre Abdurrahmân²³ b. Mehdî onu terk etmiş, Yahyâ b. Sa’îd (198/813) de şöyle demiştir: “Sevrî bizim beldemize gelmeden önce biz Câbir’i terk etmiştik.” İsmâ’il b. Ebî Hâlid’in (148/765)²⁴ naklettiğine göre Şa’bî, “Resûlullâh (s.a.v) üzerine yalan uydurmadan ölmeyesin ey Câbir” demiş, aradan birkaç gün geçmeden Câbir yalancılıkla itham edilmiştir.²⁵ Yahyâ b. Ma’în, “Hadisi yazılmaz, ondan hayır yoktur”²⁶ ve Zâide (b. Kudâme? 161/777)²⁷, “Vallâhi kezzabdır; rec’ate inanıyor”²⁸ demiştir. Cerîr (b. Abdilhamîd ed-Dabbî? 188/803²⁹), “Onunla karşılaştım, ama kendisinden hadis yazmayı helal bulmadım” demiştir. Sebep olarak da rec’at inancını benimsemesini göstermiştir.³⁰ Leys b. Ebî Süleym (195/810) de onun “kezzâb” olduğunu söyleyenlerdendir.³¹

Bu ağır cerhler, Câbir el-Cu’fî’nin güvenilmez bir râvî olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Bu zat hakkında yukarıda nakledilen ta’dîl/tevsik ifadelerine gelince, Süfyân es-Sevrî’nin, zayıf râvilerden hadis almakta bir beis görmediği bilinen bir husustur. İmâm Ebû Hanîfe’ye Süfyân es-Sevrî’nin hadisi konusundaki görüşü sorulduğunda şöyle demiştir: “Ebû İshâk ← Hâris ← Ali şeklin-

²¹ Müslim ve İbn Adıyy’in nakline göre ise “elli bin”dir. Ayrıca Müslim’in Cerrâh b. Melîh’ten nakline göre Câbir el-Cu’fî, İmâm Muhammed Bâkır’ın (114/733) Hz. Peygamber (s.a.v)’den nakli olarak elinde “yetmiş bin” hadis bulunduğunu söylemiştir. Bkz. Müslim, “Mukaddime”, 5; İbn Adıyy, II, 113. Krş. Tûsî, Ebû Ca’fer Muhammed b. Hasen (460/1067), *İhtiyârü ma’rifeti’r-ricâl (Ricâlu’l-Keşşî)*, (Cevâd el-Kayyûmî el-İsfehânî tahkikiyle, Müessesetu’n-Neşri’l-İslâmî, Kum-1426/2005), s. 171.

²² İbn Adıyy, II, 113, 307; İbn Hibbân, Ebû Hâtim Muhammed b. Hibbân el-Büstî (354/965), *Kitâbu’l-mecrûhîn* (Mahmûd İbrâhîm Zâyet tahkikiyle, Dâru’l-Ma’rife, Beyrut/1412/1992, I-III), I, 209. Krş. İbnu’l-Ca’d, s. 292.

²³ Buhârî’nin *Du’afâ*’sının matbu nüshasında “Yahyâ b. Mehdî” şeklinde geçmektedir. Doğrusu, *et-Târihu’l-kebir*’de ve daha başka kaynaklarda da yer aldığı gibi “Abdurrahmân b. Mehdî”dir.

²⁴ Süleymân b. Mihrân el-A’meş’ten (148/765) daha güçlü bir hadis hâfızı olduğu kaydedilmiştir. Tercemesi için bkz. Türkmânî, Alâuddîn Moğoltay b. Kılıç (726/1325), *İkmâlû Tehzîbi’l-Kemâl (Âdil b. Muhammed – Üsâme b. İbrâhîm tahkikiyle, el-Fârûku’l-Hadîse li’t-Tibâ’ ve’n-Neşr, ?-1422/2001, I-XII)*, II, 162 vd.

²⁵ Buhârî, Muhammed b. İsmâ’il el-Cu’fî (256/870), *ed-Du’afâu’s-sağîr* (Nesâî’nin *Kitâbu’d-du’afâ ve’l-metrûkîn*’i ile birlikte, Mahmûd İbrâhîm Zâyet tahkikiyle, Dâru’l-Ma’rife, Beyrut-1406/1986), s. 29; krş. a.mlf., *et-Târihu’l-kebir* (Dâru’l-Kütübî’l-İlmiyye, Beyrut-1407/1987, I-VIII), II, 210-11.

²⁶ İbn Hibbân, I, 208.

²⁷ Şu’be b. Haccâc ayarında olduğu vurgulanmış bin hadis İmâmıdır. Tercemesi için bkz. Zehebî, *Tezkiretu’l-huffâz* [Dâru İhyâ’i’t-Turâsî’l-Arabî (Dâiretu’l-Ma’ârifî’l-Osmâniyye, Haydarabad, 1376/1956 baskısının tıpkıbasımı, Beyrut-?, I-IV], I, 225.

²⁸ İbn Hibbân, I, 209.

²⁹ “Hüccet” sıfatıyla anılmıştır. Tercemesi için bkz. Mizzî, IV, 540 vd.

³⁰ Müslim, “Mukaddime”, 5; İbn Adıyy, II, 114. Krş. Mizzî, IV, 540 vd.

³¹ İbn Adıyy, II, 113.

deki isnadla gelen rivâyetleri ve Câbir el-Cu'fî'nin hadisleri dışında ondan hadis yaz."³²

İmâm Ebû Hanîfe bu tesbitte yalnız değildir. Süfyân es-Sevrî'nin zayıf râvîlerden hadis almakta bir beis görmediği rical kitaplarının kaydettiği bir husustur.³³ Hatta bizzat Şu'be, Süfyân'ın bu tutumu konusunda insanları uyarmıştır.³⁴

Şu'be'ye gelince, kendisine, onun, Câbir el-Cu'fî'nin özellikle "semâ" belirten lafızlarla naklettiği rivâyetlere güvendiğine dikkat edilmelidir.³⁵

Hüküm: Senesinde Ali b. Hüseyin b. Ubeydillâh el-Bezzâr el-Kuraşî ve Câbir el-Cu'fî gibi "râfızî" ve "kezzâb" olduğu söylenmiş iki râvî bulunması sebebiyle bu rivâyetin uydurma olduğu açıktır. Bu hüküm, Câbir el-Cu'fî'yi tevsik edenler bakımından herhangi bir değişiklik arz etmez. Zira bu, Câbir'in "an'ane" yoluyla aktardığı bir rivâyettir ve onun bu yolla naklettiği rivâyetlere güvenilemeyeceği yukarıda yapılan nakillerden net olarak anlaşılmaktadır.

I.A.2.b. İbn Asâkir'in zikrettiği ikinci senede gelince, anlaşıldığı kadarıyla İbn Asâkir'in bu senedi zikretmesinin sebebi, Ebu'l-Cahhâf'ın Câbir el-Cu'fî'ye mütaba'atı ve ilk senede Muhammed b. Ali'nin (İbnu'l-Hanefiyye? v. 81/700) vasıtasız olarak Ümm Seleme (r.anha)'dan nakli söz konusuysen, ikinci senede arada Fâtıma bint Ali'nin yer almasıdır.

Ancak bu takviye, rivâyetin zaafını ortadan kaldırmaya mahiyette değildir. Zira her iki halde de senedde, Ali b. Hüseyin b. Ubeyd(illâh el-Bezzâr el-Kuraşî) infirad etmiş bulunmaktadır. Bu zat hakkındaki cerhi yukarıda zikretmiştik.

Ayrıca burada mezkûr Muhammed b. Ali, İbnu'l-Hanefiyye ise, onun rivâyeti doğrudan Ümm Seleme (r.anha)'dan nakletmiş olması mümkündür. Çünkü doğum tarihi 13/634'tür.³⁶ Yani 62/681 yılında vefat eden Ümm Seleme (r.anha) ile görüşüp ondan rivâyet alması her hâlükârda mümkündür. Dolayısıyla rivâyetin zaafı buradan değil, –yukarıda da ortaya koyduğumuz gibi– senedin daha sonraki halkalarından kaynaklanmaktadır. Bir diğer deyişle esasen Ebu'l-Cahhâf tarikinin bu rivâyetin zaafını giderici bir fonksiyonu yoktur.

Ebu'l-Cahhâfa (Dâvûd b. Ebî Avf³⁷) gelince, muhtelefun fih bir râvîdir. Hakkında Süfyân es-Sevrî (161/778), "Razı olunmuş biriydi"³⁸ demiş ve onun

³² İbnu'l-Ca'd, s. 292; İbn Adiy, II,113.

³³ Bkz. İbn Hibbân, I, 209.

³⁴ Bkz. Sehâvî, II, 202.

³⁵ Bkz. İbn Adiy, II, 118.

³⁶ Zehebi, *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ* (Şu'ayb el-Arnaût – İbrâhîm ez-Zeybak tahkikiyle, Müessesetu'r-Risâle, Beyrut-1403/1983, I-XXV), IV, 114.

³⁷ Bkz. Tirmizî, "Tahâre", 81, "Menâkıb", 17...

³⁸ حدثنا أبو الجحاف، وكان مرضياً.

hakkında tevsik ve hatta ta’zim ifadeleri kullanmış³⁹, Ahmed b. Hanbel, “Hadisi sahihe yakındır”⁴⁰ demiş, Yahyâ b. Ma’in (233/848) kendisini tevsik etmiş⁴¹, Ebû Hâtim er-Râzî (277/890) de onu “Sâlihu’l-hadis’tir” ifadesiyle anmıştır.⁴² Ancak Ezdî (Ebu Zekeriyâ Yezîd b. Muhammed, v. 334/945-6), “Sapkındır, zayıftır”⁴³ ve İbn Adiyy, “Ehl-i Teşeyyü’ün aşırılarından. Benim nazarımda kavi olmadığı gibi, hadisiyle ihticac edilecek biri de değildir”⁴⁴ ifadeleriyle bu zatı taz’if etmişlerdir. Onun hakkında Ebû Hâtim er-Râzî (277/890), “Sâlih bir şeyhtir; hadisinde zayıflık vardır” demiştir.⁴⁵ Yukarıda tevsik ifadesini naklettiğimiz Süfyân es-Sevrî’nin bu zatın Şî’î olduğu konusundaki tasrihi de bu noktada önemlidir.⁴⁶ İbn Adiyy’in tesbiti de bu doğrultudadır: “O, Kûfeli Şî’ilerdendi. Bütün rivâyetleri Ehl-i Beyt’in faziletleri hakkındadır.”⁴⁷ Her ne kadar Ehl-i Beyt’in faziletleri konusunda hadis nakletmek tek başına bir cerh sebebi değilse de ve bu yönüyle İbn Adiyy’in cerhi bir miktar abartı ihtiva ediyor olsa da⁴⁸, Ebu’l-Cahhâf’ın “Şî’a’nın faziletleri” temalî bir kısım hadislerin senedlerinde yer almış olması, onun itikadî durumuna dikkat çeken hadis otoritelerini haklı çıkarmaktadır.⁴⁹

Hüküm: Muhtelefun fih olsa da Şî’î olduğu vurgulanan Ebu’l-Cahhâf’ın varlığı bir yana, koyu râfîzî olduğu vurgulanan Ali b. Hüseyin b. Ubeyd(İllâh

³⁹ İbn Ebî Hâtim, I, 74.

⁴⁰ حديثه مقارب.

⁴¹ İbnu’l-Mülakkın, Sirâcuddîn Ebû Hafı Ömer b. Ali (804/141), *el-Bedru’l-münîr* (Mustafâ Ebu’l-Çayt Abdülhayy vd. tahkikiyle, Dâru’l-Hicre, Riyad-1425/2004, I-X), I, 476.

⁴² İbn Ebî Hâtim, *a.g.e.*, III, 421-22.

⁴³ İbnu’l-Mülakkın, *a.g.e.*, a.y.

⁴⁴ İbn Adiyy, III, 83.

⁴⁵ İbn Ebî Hâtim, IV, 88. Belirttiğimiz yerde ifade hatalı olarak *حديثه صنعة* şeklinde. İbnu’l-Cevzî’nin *Du’afâ*’sında (I, 312) ve Zehebî’nin *el-Muğni*’sinde [(Nuruddîn İtr tahkikiyle, İdâretu İhyâi’t-Turâsî’l-İslâmî, Katar-?, I-II) I, 368] ve *Mizân*’ında (II, 122) ise *حديثه ضعف* şeklinde dir, doğrusu budur.

⁴⁶ Ukaylî, Ebû Ca’fer Muhammed b. Amr el-Mekkî (322/9349, *Kitâbu’d-du’afâ’l-kebir* (Abdülmu’tî Emîn Kal’acî tahkikiyle, Dâru’l-Kütübî’l-İlmiyye, Beyrut-?, I-IV), II, 37.

⁴⁷ İbn Adiyy, III, 82.

⁴⁸ Zira bu zatın Hz. Ebû Bekr (r.a)’in faziletine dair de birçok hadis rivâyet ettiği malumdur. Mesela bkz. Ahmed b. Hanbel, Ebû Abdillâh eş-Şeybânî (241/855), *Fedâilu’s-Sahâbe* (Vasiyyullâh b. Muhammed Abbâs tahkikiyle, Mekke-1403/1983, I-II), I, 210-11...

⁴⁹ Örnek olarak bkz. Taberî, İmâduddîn Ebû Ca’fer Muhammed b. Ebî’l-Kâsım (553/1158’den sonra), *Beşâretu’l-Mustafâ* (Cevâd el-Kayyûmî el-İsfehânî tahkikiyle, Müessesetu’n-Neşri’l-İslâmî, Kum-1422/2001), ss. 242-3; Taberî, Muhammed b. Cerîr b. Rüstem (310/922), *el-Müsterşid* (Ahmed el-Mahmûdî tahkikiyle, Müessesetu’s-Sekâfeti’l-İslâmiyye, Tahran-1415/1994), ss. 276; 605-6; Meclisî, Muhammed Bâkır (1110/1698-9), *Bihâru’l-envâr el-câmi’ li düveri ahbâri Eimmeti’l-athâr*, Dâru İhyâi’t-Turâsî’l-Arabî, Beyrut-1403/1983, I-CX), XXXII, 124, XXXIX, 169-70, LXV, 1235-6; Kûfî, Muhammed b. Süleymân (?), *Menâkıbu Emîri’l-Mü’minîn* (Muhammed Bâkır el-Mahmûdî tahkikiyle, Mecma’u İhyâi’s-Sekâfeti’l-İslâmiyye, Kum-1412/1991), s. 274.

el-Bezzâr el-Kuraşî)'nin infirâdı sebebiyle rivâyet “metruk”tur.

I.A.3. Deylemî rivâyeti

Deylemî, “*Ali şî’ası var ya, kıyâmet günü başarıya/kurtuluşa erecek olanlar onlardır*”⁵⁰ ve “*Ali ve şî’ası var ya, kıyâmet günü başarıya/kurtuluşa erecek olanlar onlardır*”⁵¹ şeklinde iki ayrı lafızla zikrettiği bu rivâyetin senedini vermemiştir.

Deylemî, eserinin mukaddimesinde de belirttiği gibi⁵², bu eserde yer verdiği rivâyetlerin isnadlarını –ilk râvî dışında– tamamen hazfetmiştir. Senedsiz zikredildiği için bu rivâyetin isnad açısından sıhhat-zaaf durumu hakkında herhangi bir şey söylemek mümkün değilse de, senedsiz olması “subût bulmuş bir rivâyet olarak” itibara alınmasına engeldir.

Bununla birlikte Deylemî'nin, eserin mukaddimesinde verdiği bir bilgi, bu rivâyetin İmâmî kaynaklardan alınmış olabileceğini düşündürmektedir. O, mukaddimesinde *Firdevsu'l-ahbâr*'ın kaynaklarını zikretmekte ve bu cümleden olarak Ali b. Mûsâ er-Rıdâ (254/868) ve daha başka birkaç ismin “sahîfe-ler”inden nakil yaptığını belirtmektedir.⁵³

Bu rivâyet, derleyicisi Utâridî'nin (1393/1973), muhtevasında –İmâmîyye kriterleri doğrultusunda– sahih rivâyetler bulunduğu gibi zayıf ve hatta metruk rivâyetler de bulunduğunu belirttiği⁵⁴ *Müsnedu'l-İmâm er-Rıdâ* isimli eserin iki ayrı yerinde –Deylemî'nin naklettiği ilk rivâyette olduğu gibi– “*Ali Şî’ası var ya, kıyâmet günü başarıya/kurtuluşa erecek olanlar onlardır*” lafızıyla geçmektedir.⁵⁵

Zehebî (748/1348) şöyle der: “İbn Tâhir, “(Ali er-Rıdâ) babasından tuhaf rivâyetler nakleder” demiştir. Ben derim ki: Önemli olan ona kadar ulaşan senedin subûtudur. Yoksa bu zat adına yalan söylenmiş ve meşhur uydurma bir nüsha oluşturulmuştur. (Ali b. Mûsâ er-Rıdâ'nın kendisi) dedesi Ca'fer es-Sâdık üzerine yalan uydurmamıştır. Yalancılıkla itham edilmiş kimselerden olan Ebu's-Salt el-Herevî ondan rivâyette bulunmuştur.⁵⁶ Kadı Ali b.

⁵⁰ Deylemî, Ebû Şucâ' Şîrûye b. Şehrdâr b. Şîrûye (509/1115), *Firdevsu'l-ahbâr*, İbn Hacer'in *Tesdidu'l-kavs*'ıyla birlikte, Fevâz Ahmed ez-Zümerlî-Muhammed el-Mu'tasımibillâh el-Bağdâdî tahkiikiyle, Dâru'l-Kitâbi'l-Arabî, Beyrut-1407/1987, I-V), II, 504.

⁵¹ Deylemî, III, 88.

⁵² Deylemî, I, 41.

⁵³ Deylemî, I, 40.

⁵⁴ *Müsnedu'l-İmâm er-Rıdâ*, (Der.: Azizullâh el-Utâridî, Dâru's-Safve, ??-?), I, 8.

⁵⁵ *Müsnedu'l-İmâm er-Rıdâ*, I, 121, 235.

⁵⁶ Bu zatın tercemesi için bkz. Zehebî, *Mizân*, II, 616.

Mehdî'nin, Ali er-Rıdâ'dan nakledilmiş rivâyetlerden oluşan bir nüshası⁵⁷ vardır.⁵⁸ Ebû Ahmed⁵⁹ Âmir b. Süleymân et-Tâî'nin de yine ondan menkul rivâyetlerden oluşan büyük bir nüshası⁶⁰, keza Dâvûd b. Süleymân el-Kazvînî'nin⁶¹ de ondan menkul bir nüshası⁶² mevcuttur.⁶³

Eğer Deylemî bu rivâyeti *Müsnedu'l-İmâm er-Rıdâ* adıyla bilinen eserden nakletmişse, bu eseri Ali er-Rıdâ'dan nakleden mezkûr et-Tâî'nin, en ağır cerh ifadeleriyle cerh ve taz'îf edilmiş olması sebebiyle bu eserin, dolayısıyla bu rivâyetin Ehl-i Sünnet nazarında herhangi bir kıymeti yoktur.

Deylemî'nin bu rivâyeti bu kaynaklardan değil de, Sünnî bir kaynaktan aldığı farz edilse bile –yukarıda da vurgulandığı gibi– senedsiz olduğu için hiçbir şekilde ilzam edici özelliğe sahip olmayacaktır.

Hüküm: Senedsiz olduğu için bu rivâyete hiçbir şekilde itibar edilemez. Rivâyet merduttur.

I.B. Câbir b. Abdillâh (78/697) hadisi

Tabâtabâî (1401/1981) ve Hüseyînî, İbn Asâkir'den (571/1176); Şîrâzî (1391/1971), Muvaffak b. Ahmed el-Havârizmî'den (568/1172) naklen aktarmışlardır.⁶⁴ Ayrıca Şîrâzî, bu rivâyeti yukarıdakine yakın lafızlarla Süyûtî'nin (911/1505) *ed-Dürrü'l-mensûr*'una atfen de zikretmiştir.⁶⁵ Sâfî de Münâvî'ye

⁵⁷ Bkz. Celâlî, Muhammed Rıdâ el-Hüseyînî, *Tedvînu's-Sünneti's-Şerîfe*, (Merkezu'n-Neşr – Mektebu'l-İlâmî'l-İslâmî, Beyrut-1413/1992), s. 180.

⁵⁸ Bu, bu zatın Ali er-Rıdâ'dan naklettiği söylenen “kitap” olmalıdır. Bkz. el-Lecnetu'l-İlmiyye, *Mevsu'atu tabakâti'l-fukahâ*, (Ca'fer es-Sübhânî başkanlığında bir heyet, Müessesetu'l-İmâm es-Sâdık, Kum-1418/1997, I-XIV), V, 316.

⁵⁹ Burada bir hata olmalıdır. Zira Ali er-Rıdâ'dan nakil yapan zat, Ebu'l-Kâsım künyeli “Ahmed b. Âmir”dir. Tarayabildiğimiz kaynaklarda bu zatın künyesinin “Ebû Ahmed” olduğunu teyit edemedik. Bkz. Sehmî, Hamza b. Yûsuf (427/1035 veya 428/1036), *Suâlâtu Hamza b. es-Sehmî li'd-Dârekutnî* (Muvaffak b. Abdillâh b. Abdilkâdir tahkikiyle, Mektebet'l-Ma'ârif, Riyâd-1404/1984), s. 240; Hatîb, Ebû Bekr Ahmed b. Ali el-Bağdâdî (463/1071), *Târihu Bağdâd* (Mustafa Abdülkadir Atâ tahkikiyle, Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, Beyrut-1417/1997, I-XXIII), V, 96; Sem'ânî, Ebû Sa'd Abdülkerîm b. Muhammed, *el-Ensâb* (562/1166), Abdullâh Ömer el-Bârûdî tahkikiyle, Dâru'l-Cinân, Beyrut-1408/1988, I-V), IV, 39.

⁶⁰ *Müsnedu'l-İmâm er-Rıdâ* adıyla maruf eser budur. Bkz. Celâlî, a.g.e., 177.

⁶¹ Tercemesi için bkz. Zehebi, *Mizân*, II, 8; İbn Hacer, *Lisân*, III, 397-8.

⁶² Bkz. Celâlî, a.g.e., 181.

⁶³ Zehebi, *Mizân*, III, 158; a.mlf., *el-Mükâza* (Abdülfeftâh Ebû Gudde tahkikiyle, Mektebu'l-Matbû'ati'l-İslâmiyye, Halep-1412/1991), 36.

⁶⁴ Tabâtabâî, Muhammed Hüseyîn (1401/1981), *Tefsîru'l-mîzân* (Müessesetu'l-A'lâ li'l-Matbû'ât, Beyrut-1417/1997, I-XXII), XX, 391; Hüseyînî, Salâhuddîn, *Sebilu'l-müstebserîn ile's-Sirâti'l-Müstakim* (Merkezu'l-Ebhâsî'l-Akâ'idîyye, Necfe-1430/2008), s. 156.

⁶⁵ Şîrâzî, Muhammed el-Müsevî (1391/1971), *Leyâlî Bişâver* (Hüseyîn el-Müsevî tahkikiyle, Dâru'l-Ğadir, Beyrut-?), 90.

atfen zikretmiştir.⁶⁶

Zikredilen Sünnî kaynaklarda bu rivâyetin veriliş tarzı ve sıhhat-zaaf durumu şöyledir:

I.B.1 İbn Asâkir rivâyeti

“Bize Ebu’l-Kâsım b. es-Semerkandî şöyle haber verdi: Bize Âsım b. el-Hasen şöyle haber verdi: Bize Ebû Ömer b. Mehdi şöyle haber verdi: Bize Ebu’l-Abbâs b. Ukde şöyle haber verdi: Bize Muhammed b. Ahmed b. el-Hasen el-Katavânî şöyle haber verdi: Bize İbrâhîm b. Enes el-Ensârî şöyle haber verdi: Bize İbrâhîm b. Ca’fer b. Abdillâh b. Muhammed b. Mesleme, Ebu’z-Zübeyr’den şöyle haber verdi: Ebu’z-Zübeyr, Câbir b. Abdillâh’dan şöyle dediğini nakletti: “Hz. Peygamber (s.a.v)’in yanındaydık. Derken Ali b. Ebî Tâlib çıkageldi. Hz. Peygamber (s.a.v), “*Size kardeşim geldi*” buyurdu. Sonra Kâbe’ye yöneldi, ona eliyle vurdu, sonra da, “*Nefsîmi elinde tutana yemin ederim ki, bu ve Şi’ası var ya, kıyâmet günü başarıya/kurtuluşa erecek olanlar şüphesiz onlardır*” buyurdu; sonra şöyle dedi: “*Şüphesiz sizin aranızda benimle birlikte ilk önce iman eden, Allâh’ın ahbine vefa gösteren, Allâh’ın emrini gereği gibi yerine getiren, raiyyeye en adaletli davranan, taksimatı en eşit şekilde yapan ve Allâh katında en büyük meziyet sahibi olan odur.*” Câbir (r.a) dedi ki: “*İman edip sâlih ameller işleyenler var ya, şüphesiz işte onlar yaratılmışların en hayırlılarıdır*” (98/el-Beyyine, 7) ayeti indi. Ondandan sonra Ali (r.a) yanlarına geldiğinde, Hz. Muhammed (s.a.v)’in ashâbı, “Yaratılmışların en hayırlısı geldi” derlerdi.”⁶⁷

Bu rivâyetin senedinde bulunan İbn Ukde (Ebu’l-Abbâs Ahmed b. Muhammed el-Hemdânî, v. 332/944) mahfuzatı hayli geniş bir hadis hâfızı olmakla birlikte, Şi’iliğiyle maruftur ve hadis tenkitçileri tarafından münker şeyler rivâyet etmekle itham edilmiştir. Dârekutnî (385/995), şeyhleri arasında bulunan, dolayısıyla çok yakından tanıdığı bu zat hakkında, “Hâfızdır, muhad-distir (ancak) dindarlığı kavi değildir” ifadesini kullanmış⁶⁸, İbn Ukde’nin en önemli kusurunun ne olduğu⁶⁹ sorusuna, “Çokça münker rivâyet nakletmesi”

⁶⁶ Sâfi, *Emânu’l-Ümme*, s. 202.

⁶⁷ İbn Asâkir, *a.g.e.*, XLII, 371.

Bu rivâyeti, Havârizmî de, Ebû Abdillâh Hüseyin b. Hârûn b. Muhammed ed-Dabbî tarikiyle İbn Ukde’ye bağlanan senediyle nakletmiştir. Bkz. Havârizmî, Muvaffak b. Ahmed (568/1172, *el-Menâkıb* (Mâlik el-Mahmûdî tahkikiyle, Müessesetu’n-Neşri’l-İslâmî, Kum-1411/199), s. 111.

Yine bu rivâyeti İbn Asâkir’e atfen Şevkânî de –sıhhat-zaaf durumu hakkında herhangi bir şey söylemeden–nakletmiştir. Bkz. Şevkânî, Muhammed b. Ali (1250/1834), *Fethu’l-Kadir* (Abdurrahmân Umeyre tahkikiyle, Dâru’l-Vefâ, 1415/1995, I-V), V, 640-41.

⁶⁸ Bkz. Sülemî, Muhammed b. Hüseyin (412/1021), *Suâlatu’s-Sülemî li’l-Dârekutnî* (Sa’d b. Abdillâh el-Humeyyid ve Hâlid b. Abdirrahmân el-Cüreyсі başkanlığında bir heyetin tahkikiyle, Riyad-1427/2006), s. 106-7.

⁶⁹ أيش أكثر ما في نفسك من ابن عقدة؟

cevabını vermiştir.⁷⁰ Bir başka nakle göre, onun râfiziliğine atfen, “Kötü bir adamdı” demiştir.⁷¹ Yine onun hakkında İbn Adiyy (365/976), Ebû Bekr b. Ebî Ğâlib'in⁷² şöyle dediğini nakleder: “Hadis konusunda gerekli hassasiyeti göstermezdi.⁷³ Kûfe'de hadis şeyhlerini yalana zorlardı. Kendi hazırladığı nüshaları onların adına tanzim eder⁷⁴ ve onlara, o nüshaları rivâyet etmelerini emrederdi. Hadis konusunda gerekli titizliği nasıl göstermiş olsun ki; o nüshaları bile kendisi hazırlayıp onlara verir, sonra da onların kendisine rivâyet ettiğini söylerdi! Kûfe'de onun birçok şeyhden bu şekilde rivâyette bulunduğunu tesbit ettik.” Muhammed b. Muhammed el-Bâğendî'nin de İbn Ukde hakkında buna benzer bir olay naklettiğini işittim: “İbn Ukde bize, Kûfe'de, elinde Kûfe-lilerin nüshaları bulunan bir şeyhin mevcut olduğunu yazdı. Bunun üzerine o şeyhin yanına gittik ve rivâyetlerinin yazılı bulunduğu asıllarını bize göstermesini istedik. Kendisini (rivâyetleri konusunda) imtihan ettik. Sonunda bize şöyle dedi: “Benim elimde herhangi (orijinal) bir nüsha yok. İbn Ukde bana bu nüshaları getirdi ve “Bunları rivâyet et; senedlerde adın geçsin. Böylece Bağdatlılar sana gelir ve sendin iştirler” dedi.”⁷⁵ Onun hakkında Halîlî'nin (446/1054) verdiği bilgiler de bu tesbitleri doğrular mahiyettedir: “Büyük hâfızlardandır. Şî'a'nın şeyhidir. Hadisinde şüphe var.⁷⁶ Zira tanınmayan şeyhlerden bir takım tanınmayan nüshalar rivâyet eder ki, o rivâyetlerde kendisine mütâb'ât edilmiyor...”⁷⁷ İbn Hayyûye diye tanınan muhaddis Muhammed b. Abbâs el-Bağdâdî de (382/992) onun hakkında şu tesbitte bulunmuştur: “İbn Ukde, Sahâbe'yi –veya Şeyhayn'ı⁷⁸– tenkıs eden rivâyetler imla ederdi. Bu sebeple onun hadisini terk etti.”⁷⁹ İbn Hayyûye yerden göğe kadar haklıdır; zira Şî'î kaynaklarda İbn Ukde'nin bu tarz hayli rivâyeti mevcuttur.⁸⁰

Bu senedde İbn Ukde'nin şeyhi durumundaki Muhammed b. Ahmed b. Hasen el-Katavânî hakkında kaynaklarda cerh ya da ta'dîl yönünden herhangi

⁷⁰ Zehebî, *Mizân*, I, 138.

⁷¹ İbn Hacer, *Lisân*, I, 263.

⁷² Mübârek b. Kâmil el-Bağdâdî (543/1148): Tercemesi için bkz. İbn Hacer, *Lisân*, VI, 454.

⁷³ كان لا يتدين بالحديث.

⁷⁴ يسوي لهم نسخا.

⁷⁵ İbn Adiyy, I, 206.

⁷⁶ في حديثه نظر.

⁷⁷ Halîlî, Ebû Ya'lâ Halîl b. Abdillâh el-Kazvîni (446/1055), *el-İrşâd* (Muhammed Sa'îd Ömer İdris tahkikiyle, Mektebetu'r-Rüşd, Riyad-1409/1988, I-II), II, 579.

⁷⁸ Hz. Ebû Bekr ve Hz. Ömer.

⁷⁹ Zehebî, a.y.

⁸⁰ Örnek olarak bkz. Tûsî, Ebû Ca'fer Muhammed b. Hasen (460/1067), *el-Emâlî* (Müessesetu'l-Bî'se, Kum-1414/1993), ss. 705, 733; Nu'mânî, İbn Ebî Zeyneb Muhammed b. İbrâhîm (362/972'den sonra), *Kitâbu'l-Gaybe* (Ali Ekber el-Ğaffârî tahkikiyle, Mektebetu's-Sadûk, Tahran-?), ss. 51, 97, 112, 113, 128...; Meclisî, *Bihâr*, II, 78, VII, 233-5, XXXVI, 324, XXXVII, 291-2...

bir bilgiye rastlanmamıştır.⁸¹ Şî‘î rivâyet kaynaklarında adı yaygın olarak geçmesine rağmen, o kaynaklarda da hakkında herhangi bir bilgiye rastlamak mümkün olmamıştır.⁸²

Bu senedde Katavânî'nin şeyhi durumundaki İbrâhîm b. Enes el-Ensârî'nin durumu da farklı değildir. Rical kaynaklarımızda bu zat hakkında müsbet veya menfi herhangi bir bilgiye rastlanmamıştır. İmâmî kaynaklarda Katavânî kanalıyla gelen neredeyse bütün rivâyetlerde onun şeyhi durumunda olduğu görülen⁸³ bu zat hakkında bu kaynaklarda da herhangi bir bilgiye tesadüf edilmemiştir. Sonuç olarak bu zatın da “mechûlu'l-ayn” olduğu tebeyyün etmektedir.

Yine bu senedde İbrâhîm b. Enes el-Ensârî'nin şeyhi durumundaki İbrâhîm b. Ca'fer b. Abdillâh b. Muhammed b. Mesleme de mechûl bir râvîdir. Her ne

⁸¹ Hadis kaynaklarımızdan sadece Dârekutnî'nin (385/995) *Sünen*'inde [*et-Ta'liku'l-muğnî* ile birlikte, Şu'ayb el-Arnaût tahkikiyle, Müessesetu'r-Risâle, Beyrut-1424/2004, (I-V), I, 157] ve *Rû'yetullâh* isimli eserinde (İbrâhîm Muhammed el-Âlî ve Ahmed Fahrî er-Rufâ'î tahkikiyle, Mektebetu'l-Menâr, Zerka-1411/1990) senedinde bu zatın yer aldığı bir rivâyete rastlayabildik. Ancak ne Azimâbâdî (1123/1711), ne de muhakkikler bu zat hakkında herhangi bir bilgi vermektedir.

Tarih/rical kaynaklarda Katavânî, genellikle İbn Ukde'nin tercemesinde, kendisinden rivâyet aldığı isimler arasında zikredilmektedir. Örnek olarak bkz. Hatîb, *Târih*, V, 14; Zehebî, *Siyer*, XV, 34/41; İbn Kutluboğa, Zeynüddin Kâsım b. Kutluboğa es-Sûdônî (879/1474), *es-Sikât mimmen lem yeka' fi'l-Kütübî's-Sitte* (Şâdî b. Muhammed Âlu Nu'mân tahkikiyle, Mektebetu İbn Abbâs, Kahire-1432/2011, I-IX), II, 20.

⁸² Nu'mânî *Ğaybe*'de (s.127), İbn Ukde'nin mezkûr Katavânî tarihiyle İmâm Muhammed b. Ali el-Bâkır'dan (114/732), Allâh Teâlâ'nın tayin ettiği İmâmı tanımayan kimsenin ibadât-u taatının boşa gideceğini, bu halde ölen kimsenin cahiliye ölümü ile ve küfür üzere öleceğini anlatan uzun bir rivâyet nakleder. Bu eseri tahkik eden Ali Ekber el-Ğaffârî, bu rivâyete düştüğü notta Katavânî hakkında bilgi bulamadığını belirtir.

Keza el-Bahrânî, Hz. Peygamber (s.a.v)'in, Hz. Ali (r.a)'a hitaben “*Nefsîmi kudret elinde tutana yemin ederim ki bu ve şî'ası yaratılmışların en hayırlısıdır...*” buyurduğunu anlatan rivâyeti sevk eder. (İleride “2.B.” numarayla bu rivâyet üzerinde ayrıca durulacaktır.) Rivâyeti yine İbn Ukde, el-Katavânî'den nakletmiştir. Bu eseri tahkik eden Gulâm Ridâ el-Burücerdî de Katavânî hakkında herhangi bir bilgiye rastlamadığını kaydeder. Bkz. Bahrânî, Hâşim b. Süleymân (1107/1695 veya 1109/1697), *Hilyetu'l-ibrâr* (Müessesetu'l-Ma'ârifil-İslâmiyye, Kum-1411/1990, I-V), II, 411-12.

İmâmiyye rical alimleri tarafından da tanınmadığı anlaşılan (mechûlu'l-ayn) bu zatın yer aldığı sened(ler)le gelen rivâyet(ler)in İmâmiyye tarafından sahih kabul edilip edilmediği sorusunun cevabında rastlayabildiğimiz en kayda değer bilgi şudur:

Muhammed Ali el-Ebtahî (1381/1961), *Tehzibu'l-makâl*'inde, Ebu'l-Abbâs Ahmed b. Ali el-Kûfî en-Necâşî'nin (450/1058) zikrettiği senedle –yine İbn Ukde'nin el-Katavânî'den nakli olarak– gelen bir rivâyet üzerinde dururken şöyle der: “Hadiste sika, hâfız, raviler ve rivâyetler konusunda basiret ve hibret sahibi Ahmed b. Muhammed b. Sa'îd b. Ukde'nin bütün şeyhlerinin –ki el-Katavânî de onlardandır– güvenilirliği sebebiyle bu sened sahihtir.” Bkz. Ebtahî, *Tehzibu'l-makâl* (Matba'atu'l-Âdâb, Neced-1389/1969), 129.

⁸³ Örnek olarak bkz. Tûsî, *Emâlî*, 251; Taberî, *Ğaybe*, 149; Bahrânî, *Hilye*, II, 407, 411; a.mlf., *Ğâyetu'l-merâm* (Ali Âşûr tahkikiyle, Müessesetu't-Târîhi'l-Arabî, Beyrut-1422/2001, I-VII), III, 302...

kadar İbn Hibbân (354/965) tarafından *es-Sikâ’*’da zikredilmişse de⁸⁴, İbn Hibbân’ın “meçhulleri tevsik” prensibi malumdur.⁸⁵

Nihayet bu senedde bu zat ile Hz. Câbir (r.a) arasındaki vasıta durumunda bulunan râvî Ebu’z-Zübeyr (Muhammed b. Müslim b. Tedrüs, v. 128/745), hadis otoritelerinin bir kısmı tarafından tevsik, bir kısmı tarafından taz’if edilmiştir. Ezcümle onun hakkında İbn Ma’in (233/848) ve Nesâî, “Sikadır” derken; Ebû Hâtim (277/890), “Onunla ihticac edilmez” ifadesini kullanmıştır. İmâm Ahmed (241/855), “Bize Ebu’z-Zübeyr ve Ebu’z-Zübeyr ve Ebu’z-Zübeyr şöyle haber verdi”⁸⁶ ifadesini kullanan Eyyûb’un (es-Sahtiyânî?, v. 131/749) bu sözle onun taz’ifini kastedtiğini söylemiştir. İlave olarak pek çok hadis otoritesi Ebu’z-Zübeyr’in müdellis bir râvî olduğuna dikkat çekmiştir.⁸⁷ Bu senedde de rivâyeti Hz. Câbir (r.a)’den “an’ane” tarikiyle naklettiği görülmektedir. Ebu’z-Zübeyr’in “an’ane”sinin merdud olduğu Hadis Usulü’nde malum ve mukarrerdir.⁸⁸

Hüküm: Ebu’z-Zübeyr’in müdellis bir râvî olduğu dikkate alındığında, rivâyetin reddi için tek başına yeterli bir sebep mevcutken, senedinde ard arda meçhul râvîlerin yer alması rivâyetin zaafını daha da şiddetlendirmektedir. Her hâlükârda bu rivâyet merduttur.

I.B.2. Havârizmî rivâyeti

Bu rivâyet, İbn Asâkir rivâyetiyle sened ve metin olarak aynıdır.⁸⁹ Tek farkı, Havârizmî’yi İbn Ukde’ye ulaştıran râvîler zinciridir ki, şöyledir:

“Bana hâfızların seyyidi Ebû Mansûr Şehrdâr b.Şîrûye b. Şehrdâr, Hemdân’dan yazdıkları meyanında şöyle haber verdi: Bana Abdûs b. Abdillâh b. Abdûs, kitâbet yoluyla şöyle haber verdi: Bize şeyh Ebu’l-Hüseyn Ahmed b. Muhammed b. Ahmed el-Bezzâr Bağdat’ta şöyle tahdis etti: Bize Kadı Ebû Abdillâh Hüseyin b. Hârûn b. Muhammed ed-Dabbî şöyle tahdis etti: Bize hâfız Ebu’l-Abbâs Ahmed b. Muhammed b. Sa’id şöyle tahdis etti...”

Hüküm: Senedin bu kısmı sahih görünmektedir. Ancak bu durumun senedin problemlili halkalarına bir fayda sağlamayacağı açıktır. Bir önceki rivâyet bağlamında ortaya koyduğumuz problemler dolayısıyla rivâyet hakkındaki

⁸⁴ Bkz. İbn Hibbân, Ebû Hâtim Muhammed b. Hibbân el-Büstî (354/965), *Kitâbus-sikât* (Dâiretu’l-Ma’ârif’l-Osmâniyye, Dekkan-1393/1973, I-X), VIII, 62.

⁸⁵ Bkz. İbn Hacer, *Lisân*, I, 208 vd.

⁸⁶ أخبرنا أبو الزبير، وأبو الزبير وأبو الزبير.

⁸⁷ Bütün bu nakiller için bkz. Zehebî, *Tezkiretu’l-huffâz* (Dâru lhyâi’t-Turâsî’l-Arabî, ?-?, I-IV), I, 126.

⁸⁸ İbn Hacer müdellis ravilerin tabakalarını zikrederken şöyle der: “(...) Üçüncü tabaka: Tedlisi çokça yaptıkları için,” semâ” ifadesi kullanmadıkça İmâmlar tarafından hadisleriyle ihticac edilmeyenler. Bir kısım İmâmlar bu tabakadaki ravilerin hadisini mutlak olarak reddederken, diğer bir kısmı onların (semâ’ lafzı kullandığı) hadisini kabul etmiştir. Ebu’z-Zübeyr el-Mekki gibi.” Bkz. *Ta’rifu ehli’t-takdîs* (Âsım b. Abdillâh el-Karyûtî tahkikiyle, Mektebetu’l-Menâr, Amman-?), s. 13.

⁸⁹ Havârizmî, ss. 111-2.

hüküm değişmemektedir.

I.B.3. Süyûtî rivâyeti

Süyûtî Hz. Câbir (r.a) hadisini İbn Asâkir'den –bazı küçük lafız farklılıklarıyla– nakletmiştir.⁹⁰ Yukarıda geçen “I.B.1” maddesinde bu rivâyet üzerinde durulmuştu.

I.B.4. Münâvî rivâyeti

el-Câmi'us-sağîr üzerine yazdığı iki şerhte ve *el-Câmi'u'l-ezher*'de bulamadığımız bu rivâyeti⁹¹ Münâvî, *Künûzu'l-hakâik* adlı derlemesinde, “*Kurtuluşa erecek olanlar Ali şî'asıdır*” lafzıyla senedsiz olarak zikretmiştir. Ancak rivâyetin sonuna koyduğu “*فر*” rumuzuyla –mukaddimede belirttiği üzere– bu rivâyeti Deylemî'nin (509/1115) *Firdevsu'l-ahbâr*'ından aldığını belirtmiştir.⁹² Deylemî rivâyetinin durumu yukarıda “I.A.3” numaralı başlık altında incelenmişti.

I.C. Ebû Sa'îd el-Hudrî (74/693) hadisi

Sâfi ve Tüsterî (1514/1994), Ebû Sa'îd el Hudrî (r.a) hadisini, Sıbt İbni'l-Cevzî'nin (654/1256), İbnu'l-Ğitrîf'ten (377/987 veya 378/988) nakli olarak aktarmıştır ki şöyledir:

“Bize İbnu'l-Ğitrîf, yukarıda geçen isnadla şöyle haber verdi: Bize Ömer el-Kâğidî şöyle haber verdi: Bize Ahmed b. Yahyâ es-Sûfî şöyle tahdis etti: Bize Yayâ b. Hasen b. Furât el-Kazzâz şöyle tahdis etti: Bize Abdullâh b. Muntasır, Ebû Hârûn el-Abdî'den, o da Ebû Sa'îd el-Hudrî'den, onun şöyle dediğini nakletti: “Resûlüllâh (s.a.v), Ali (a.s)'a baktı ve şöyle buyurdu: “*Bu ve şî'ası var ya, kıyâmet günü kurtuluşa/başarıya erecek olanlar onlardır.*”⁹³

Bu rivâyetin senedinde bulunan Ahmed b. Yahyâ es-Sûfî, sika bir râvî olmasına rağmen⁹⁴, mecruh râvîlerden münker rivâyetler nakletmekle itham

⁹⁰ Süyûtî, Celâluddîn Abdurrahmân b. Ebî Bekr (911/15059, *ed-Dürri'l-mensûr* (Abdullâh b. Abdilmuhsin et-Türkî tahkikiyle, Merkezu Hecer li'l-Buhûs ve'd-Dirâsât, Kahire-1424/2003, I-XVII), XV, 577.

⁹¹ Münâvî, Zeynuddîn Abdurraûf Muhammed b. Tâcilârifin el-Haddâdî, *Feydu'l-Kadîr* (Dâru'l-Ma'rîfe, Beyrut-1391/1972, I-VI); a.mlf, *et-Teysîr bi şerhi'l-Câmi's-sağîr* (Dâru'n-Neşr – Mektebetu'l-İmâmî's-Şâfi'i, Riyad-1408/1988, I-II); a.mlf., *el-Câmi'u'l-ezher (Câmi'u'l-ahâdis* içinde X ve XI. ciltler, Abbâs Ahmed Sakr ve Ahmed Abdülcevâd cem ve tertibiyle, Dâru'l-Fikr, Beyrut-1414/1994).

⁹² Bkz. Münâvî, *Künûzu'l-hakâik* (Yazma nüsha, Mektebetu Câmi'ati'l-Melik Su'ûd, Mecmua No: 7624 K 1601/3), vr. 45^b.

⁹³ İbnu'l-Ğitrîf, Ebû Ahmed Muhammed b. Ahmed el-Ğitrîfî (377/987 veya 378/988), *Cüz'ü İbni'l-Ğitrîf* (Âmir Hasen Sabrî tahkikiyle, Dâru'l-Beşâiri'l-İslâmiyye, Beyrut-1417/1997), ss. 81-822; Sıbt İbni'l-Cevzî, Şemsuddîn Yûsuf b. Muzaffer Kızıoğlu et-Türkî (654/1256), *Tezkiretu'l-havass* (Mektebetu Nineva el-Hadîse, Tahrân-?), ss. 53-54.

⁹⁴ Bkz. İbn Ebî Hâtîm, II, 82; Heysemî, Nûruddîn Ali b. Ebî Bekr (807/1405), *Mecma'u'z-zevâid* (Dâru'l-Fikr-Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut-1408/1988, I-X), IX, 222.

edilmiştir.⁹⁵

Yine bu seneddeki Yahyâ b. Hasen b. Furât el-Kazzâz, “mechûlu’l-hâl” dir. Cerh-ta’dîl kaynaklarında bu zatın babası Hasen b. Furât⁹⁶, Dedesi Furât (b. Ebî Abdirrahmân) el-Kazzâz⁹⁷, hatta kardeşi Ziyâd b. Hasen⁹⁸ hakkında bilgi mevcutken, bu zatın durumu hakkında herhangi bir bilgiye rastlanmamıştır. Kendisinden Muhammed b. İbrâhîm el-Âmirî⁹⁹, Hamdân b. İbrâhîm el-Âmirî¹⁰⁰, İsmâ’il b. Müslim, es-Sekûnî¹⁰¹ ve daha birçok kimse rivâyette bulunmuştur. Ancak tarayabildiğimiz kaynaklarda bu zat hakkında cerh-ta’dîl yönünden herhangi bir bilgiye tesadüf edilememiştir.

Bununla birlikte dikkat çeken bir nokta, bu zatın adının, uydurma rivâyetlerin senedlerinde geçmesidir. Ebû Ca’fer el-Ukaylî (322/934), şî’î râvî Ebû Abdirrahmân Abdullâh b. Abdilmelik el-Mes’ûdî’nin tercemesinde, senedinde Yahyâ b. Hasen’in yer aldığı bir hadis zikretmiş ve uydurma olduğunu söylemiştir.¹⁰²

Yine Ukaylî, gâlî/aşırı şî’î olduğunu söylediği Hârûn b. Sa’d el-Kûfî’nin rivâyetlerine örnek olarak bir hadis zikreder; senedinde yine Yahyâ b. Hasen yer almaktadır.¹⁰³

Aynı şekilde Süyûtî de *Leâli’*de senedinde bu zatın da yer aldığı bir hadis zikrettikten sonra şöyle der: “Uydurmadır. İsnadı muzlimdir; meçhul râvîler vardır.”¹⁰⁴

Yahyâ b. Hasen el-Kazzâz’ın bu rivâyeti kendisinden aktardığı Abdullâh b. Muntasır da hakkında herhangi bir bilgiye ulaşamadığımız râvîlerdendir.

Onun şeyhi durumundaki Ebû Hârûn el-Abdî, Umâra b. Cüveyn’dir¹⁰⁵ ki,

⁹⁵ Bkz. İbn Hacer, *Tehzîbu’t-Tehzîb* (Dâru’l-Fikr, Beyrut-144/1984, I-XII), I, 301 (Esîd b. Zeyd b. Necîh el-Cemmâl el-Hâşimî el-Kûfî’nin tercemesinde); a.mlf., *Lisân*, V, 353 (Ubeyd b. Sabbâh’ın tercemesinde).

⁹⁶ Çoğunluk tarafından tevsik edilmiş, Ebû Hâtim ise “münkeru’l-hadis” olduğunu söylemiştir. Bkz. İbn Ebî Hâtim, I, 352, III, 33; Mizzî, VI, 301.

⁹⁷ Sikadır. Bkz. İbn Ebî Hâtim, VII, 79; Mizzî, XXIII, 150-51.

⁹⁸ Muhtelefun fih’tir. Bkz. Mizzî, IX, 452-53.

⁹⁹ Zehebî, *Mizân*, IV, 546.

¹⁰⁰ Bkz. İbn Nukta, Ebû Bekr Muhammed b. Abdilganî el-Bağdâdî (629/1231), *Tekmîletu’l-İkmâl* (Abdulkayyûm Abdurabbînnebi tahkikiyle, Câmî’atu Ümmî’l-Kurâ, Mekke-1410/1989, I-IV), II, 300.

¹⁰¹ İbn Hacer, *Tehzîb*, I, 290.

¹⁰² Ukaylî, *a.g.e.*, II, 275.

¹⁰³ Ukaylî, IV, 362.

¹⁰⁴ Süyûtî, *el-Leâli’l-masnû’a* (Dâru’l-Ma’rife, Beyrut-1403/1983, I-II), I, 369-70. Buradaki “muzlim” tabiri, senedde birden fazla meçhul râvî veya illet bulunduğunu anlatır. Bkz. Süleymânî, Ebû’l-Hasen Mustafâ b. İsmâ’il, *İthâfu’n-nebil* (Ebû İshâk ed-Dimyâtî tahkikiyle, Mektebetu’l-Furkân, Acman (BAE)-1421/2000, I-II), I, 301-2.

¹⁰⁵ Ahmed b. Hanbel, *Kitâbu’l-İlel* (Vasiyyullâh b. Muhammed Abbâs tahkikiyle, Dâru’l-Hânî, Riyad-

yalancılığıyla maruf, metruk bir râvî olup¹⁰⁶ mezhebi lehine yalan uyduran bir şî'î olarak tanınmaktadır. Şu'be b. Haccâc'ın (160/776) şöyle dediği nakledilmiştir: “(Basra’ya) gelen kervanları karşılar, (Umâra b. Cüveyn) el-Abdî’yi soruştururdum. Derken bir gün kendisi geldi. Yanında, içinde Hz. Ali (r.a) hakkında münker rivâyetler bulunan bir kitap gördüm. Kendisine, “Bu kitap nedir?” diye sordum, “Bu, kitap haktır diye cevap verdi.”¹⁰⁷

Hüküm: Sika râvîlerden münker şeyler rivâyet eden Ahmed b. Yahyâ es-Sûfî ve şî'î râvîlerle irtibatlı olan, hem durumu bilinmeyen, hem de uydurma rivâyetlerin senedlerinde yer alan Yahyâ b. Hasen b. Furât el-Kazzâz'ın durumlarından sarf-ı nazar edilse bile, bu rivâyetin, yalancılığıyla maruf şî'î bir râvî olan Ebû Hârûn el-Abdî sebebiyle uydurma olduğu açıktır.

II. Ali şî'asının “hayru'l-beriyeye” olduğunu anlatan hadisler

II.A. Hz. Ali (r.a) hadisi.

Hâşim el-Bahrânî¹⁰⁸, Tabâtabâî¹⁰⁹ ve Şerefüddîn¹¹⁰; Havârizmî ve Has-kânî'den (470/1077'den sonra), Şîrâzî¹¹¹; Ebû Nu'aym'dan (430/1038) naklen zikretmişlerdir.

II.A.1. Havârizmî rivâyeti

“Bana hadis hâfızlarının seyyidi Ebû Mansûr Şîrûye b. Şehrdâr b. Şîrûye ed-Deylemî –Hemdân'dan bana yazdıkları meyanında– şöyle haber verdi: Bize Ebu'l-Feth Abdûs b. Abdillâh el-Hemdânî, Şerîf Ebû Tâlib Mufaddal b. Muhammed el-Ca'ferî'den –İsfahan'da Hûz sokağındaki evinde kendisine verdiği icâzete dayanarak– şöyle haber verdi: Bize şeyh hâfız Ebû Bekr Ahmed b. Merdûye b. Fûrek el-Esbehânî şöyle haber verdi: Bize Ahmed b. Muhammed es-Seriyy şöyle tahdis etti: Bize Münzir b. Muhammed b. Münzir şöyle tahdis etti: Bana babam şöyle tahdis etti: Bana amcam Hüseyin b. Sa'îd, babasından, o, İsmâ'îl b. Ziyâd el-Bezzâz'dan, o, İbrâhîm b. Muhâcir'den: Bana –Ali aleyhisselam'ın kâtibi– Yezîd b. Şerâhîl el-Ensârî şöyle tahdis ederek şöyle dedi: “Ali aleyhisselam'ın şöyle dediğini işittim: “Kendisini göğsüme dayamış olduğum halde Resûlüllâh (s.a.v) bana şöyle dedi: “*Ey Ali! Allâh Teâlâ'nın şu kavlini*

1422/2001, I-IV), III, 360.

¹⁰⁶ Buhârî, *ed-Du'afâu's-sağîr* (Nesâî'nin *Kitâbu'd-du'afâ'sı* ile birlikte, Muhammed İbrâhîm Zâyed tahkikiyle, Dâru'l-Ma'rife, Beyrut-1406/1984), s. 95; Nesâî, *Du'afâ*, s. 192; İbn Adıyy, VI, 146-7;

¹⁰⁷ İbn Ebî Hâtîm, *a.g.e.*, VI, 363.

¹⁰⁸ Bahrânî, *Hilye*, II, 411; a.mlf., *Ğâyetu'l-merâm*, III, 298.

¹⁰⁹ Tabâtabâî, *Mizân*, XX, 391.

¹¹⁰ Şerefüddîn, Abdülhüseyn (1377/1957), *el-Fusûlu'l-mühimme fi te'lîfi'l-Ümme* (Abdülcebbar Şerâre tahkikiyle, el-Mecma'u'l-Âlemî li't-Takrîb Beyne'l-Mezâhibi'l-İslâmiyye,?-?), s. 76.

¹¹¹ Şîrâzî, *Leyâlî Bişâver*, 89.

işitmedin mi: “İman edip sâlih ameller işleyenler var ya, mahlukatın en hayırlı-ları işte onlardır.”¹¹² (İşte onlar) sensin ve senin şî‘andır. Sizinle benim buluşma yerimiz Havz’dır. Ümmetler hesap için çağırıldığında sizlere “gurra ve tahcilliler”¹¹³ olarak çağırılacaksınız.”¹¹⁴

Bu senedde bulunan Ebû Tâlib Mufaddal b. Muhammed el-Ca’ferî, “mechûlu’l-ayn”dır; hakkında ne Sünnî ne de Şi’î rical kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanabilmiştir.¹¹⁵

Yine bu senedde bulunan Ahmed b. Muhammed b. Seriyî, “Ebû Bekr b. Ebî Dârim” olarak anılan kişidir. Hadis hâfızı olmasına “râfızî” ve “kezzâb” ifadeleriyle cerh edilmiştir.¹¹⁶ Hadis hâfızı Muhammed b. Ahmed b. Hammâd el-Kûfî (?) şöyle demiştir: Hayatı boyunca istikamet üzere yaşadı. Son günlerinde ona ekseriyetle Sahâbe’yi tenkıs eden rivâyetler okunur oldu. Bir keresinde yanındaydım, bir adam da ona, “Ömer Fâtıma’yı tartakladı, bu sebeple Fâtıma (karnındaki) Muhsin (veya Muhassin)’i düşürdü” rivâyetini okudu. Yine, *وَجَاءَ فِرْعَوْنُ وَمَنْ قَبْلَهُ وَالْمُؤْتَفِكَاتُ* ayetinin¹¹⁷ tefsiri olarak şu rivâyeti okudu: “Buradaki Fir’avn, Ömer’dır. “Ve kablehû” (Ondan önceki(-ler-)) ifadesinden maksat Ebû Bekr’dır. “Mü’tefikât” (altüst olanlar) da Âişe ve Hafsa’dır.” Bunun üzerine ben, bunu sabit bir rivâyetmiş gibi nakletmekten geri durmasını istedim.¹¹⁸ Sonra insanlar şu bid’at ezan (cümlesin)i¹¹⁹ okumaya başlayınca şu rivâyeti uydurdu: “Aden’in altından, Âl-i Muhammed’e buğzedenleri yutan bir ateş çıkacak.” Bunu da sabit bir rivâyet olarak nakletmekten geri durmasını istedim.¹²⁰ İbn Sa’îd bana gelip bu rivâyetin durumunu sordu. (Durumu kendisine aktardığımda) çok ağırlına gitti (veya tekbir getirdi)¹²¹ ve ne kadar ağır söz varsa, bu zat hakkında söyledi. (Bütün bunların üzerine) onun hadisini

¹¹² 98/el-Beyyine, 7.

¹¹³ “غرا محجلين”:

¹¹⁴ Havârizmî, *Menâkıb*, s. 265-66.

¹¹⁵ Hatîb el-Bağdâdî, “Mufaddal b. Muhammed” isimli üç ravi bulunduğunu söyler. Ancak zikrettiği isimlerden hiç birinin künyesi Ebû Tâhir, nisbesi el-Ca’ferî ve dedesinin adı Tâhir değildir. Bkz. Hatîb, *el-Müttefik ve’l-müfterik* (Muhammed Sâdik Âyden? el-Hâmîdî tahkiykiyle, Dâru’l-Kârî, Beyrut-1417/1997, I-III), III, 1959 vd.

¹¹⁶ Bkz. Zehebî, *Mizân*, I, 139; İbn Hacer, *Lisân*, I, 609.

¹¹⁷ 69/el-Hâkka, 9.

¹¹⁸ Foaqqte عليه. Zehebî’nin *Mizân*’ında ve İbn Hacer’in *Lisân*’ının Hindistan baskısında (Dâiretu’l-Ma’ârifî’n-Nizâmiyye, Haydarabad-1331/1912, I, 268) bu kelime hatalı olarak فواqqte (ona muvafakat ettim) şeklinde yer almıştır. Bağlamdan da açıkça anlaşılan bu hataya Abdülfettâh Ebû Gudde (1417/1997) tahkik ettiği *Lisânul-Mizân* nüshasında dikkat çekmiştir.

¹¹⁹ Ezanda “Eşhedü enne Muhammeden Resûlullâh” cümlesinden sonra Şi’a tarafından okunan “Eşhedü enne Aliyyen veliyyüllâh” cümlesi.

¹²⁰ 130 no’lu dipnotta فواqqte kelimesinde vuku bulunduğunu belirttiğimiz hata burada da vakidir.

¹²¹ كبر عليه.

terk ettim ve kendisinden yazdığım rivâyetleri bir kenara bıraktım...”¹²²

Bu seneddeki İbrâhîm b. Muhâcir’e gelince, kaynaklarda bu isimde birkaç râvî bulunmaktadır:

i. İbrâhîm b. Muhâcir Ebû İshâk el-Becelî el-Kûfî. İbnu’l-Cevzî’nin, Ta-biûn’dan birçok kimseden rivâyette bulunduğunu belirttiği bu zat hakkında Süfyân (es-Sevrî?) “Lâ be’se bih” (zararsız) ifadesini kullanmış; Yahyâ b. Ma’în onu taz’if etmiş, Ali (İbnu’l-Medîni?) ve Nesâî, kuvvetli olmadığını söylemiş, Ebû Hâtim er-Râzî “münkeru’l-hadîs”, İbn Hibban ise rivâyetlerinde çokça hata yapan (kesîru’l-hata’) biri olduğunu söylemiştir.

ii. Sa’d b. Ebî Vakkâs’ın (55/675) azatlısı İbrâhîm b. Muhâcir b. Mismâr el-Medenî. Buhârî ve Nesâî tarafından zayıf olduğu belirtilmiş, Yahyâ b. Ma’în tarafından “lâ be’se bih” ifadesiyle anılmıştır.

iii. İbrâhîm b. Muhâcir el-Ezdî el-Kûfî. Süleymân b. Mihrân el-A’mes (148/765) ve Ca’fer b. Muhammed’dan (Ca’fer es-Sâdık?) rivâyette bulunduğunu belirttiği bu zat hakkında İbnu’l-Cevzî, “Hakkında herhangi bir ta’n/cerh bilmiyoruz” der.¹²³

Rivâyetimizin senedindeki zatın kimliği konusunda İmâmî müelliflerin de bir tayinde bulunmadığı görülmektedir. Bahrânî’nin *Hilye*’sini tahkik eden Ğulâm Ridâ el-Bürücerdî, bu zatın, Câbir el-Cu’fî’nin torunu olabileceğini söylemektedir.¹²⁴ Bu tahmin doğru kabul edilecek olursa bu zat, İbnu’l-Cevzî’nin ilk sırada zikrettiği kişidir. Cerh-ta’dîl kaynaklarında bu zat hakkında verilen bilgiler, sonuçta “muhtelefun fih” olduğunu ortaya koymaktadır.¹²⁵

Hüküm: Senedindeki meçhul râvîler bir yana, kezzâb olduğu belirtilen Ahmed b. Muhammed b. Seriyî sebebiyle bu rivâyet mevzûdur.

II.A.2. Haskânî rivâyeti¹²⁶

Bu rivâyet, “2.A.1” maddesi altında zikredilen Havârizmî rivâyetinin metin ve sened olarak aynıdır. Şu farkla ki, Haskânî’nin senedindeki Ebû Abdillâh Hâkim en-Nisâbüri –*Müstedrek* sahibi (405/1014)–, Ebû Bekr b. Ebî Dârim (Ahmed b. Muhammed es-Seriyî)’den rivâyette Ebû Bekr Ahmed b. Mûsâ isimli râvîye mütaba’at etmiştir.¹²⁷ Ancak seneddeki esas problem ortak râvî

¹²² Zehebî, *Mizân*, I, 139; İbn Hacer, *Lisân*, I, 609-10.

¹²³ İbnu’l-Cevzî, *Du’afâ*, I, 54-55.

¹²⁴ Bkz. *Hilye*, II, 408 (dpnt. 2).

¹²⁵ Bkz. Mizzî, *Tehzîb*, II, 211; Zehebî, *Mizân*, I, 67-8; İbn Hacer, *Tehzîb*, I, 146.

¹²⁶ Haskânî’de bu rivâyet “*Onlar (yaratılmışların en hayırlısı) sensin ve senin şî’andır*” tarzında olduğu halde (bkz. bir sonraki dpnt), Şerefüddîn, (*Fusûl*, 76), metinde tahrif yaparak, “*Onlar senin şî’andır*” şeklinde aktarmıştır.

¹²⁷ Haskânî, Ubeydullâh b. Abdillâh en-Nisâbüri (470/1077’den sonra), *Şevâhidu’t-tenzîl* (Muhammed Bâkir el-Mahmûdî tahkikiyle, Müessesetu’l-A’lâ li’l-Matbû’ât, Beyrut-1401/2010, I-II), II, 356.

olan Ebû Bekr b. Ebî Dârim’den kaynaklandığı için bu mütaba’atın herhangi bir müsbet fonksiyonu yoktur.¹²⁸ Bu itibarla, senedin Muhammed b. Serriyy’den itibaren mahrece doğru yer alan râvileri hakkında bir önceki maddede söylenenler burada da geçerlidir. Rivâyet mevzûdur.

Hüküm: Senedindeki Ebû Bekr b. Dârim Ahmed b. Muhammed b. Serriyy sebebiyle bu rivâyet mevzûdur.

Havârizmî ve Haskânî Hz. Ali (r.a)’dan, İbnu’s-Sabbâğ¹²⁹ Abdullâh b. Abbâs (r.anhuma)’dan nakletmişlerdir.

Tabâtâbâî’nin metninde ihtisar yaparak naklettiği rivâyet, yukarıda “I.B.1” numarayla kaydettiğimiz rivâyettir.¹³⁰ Orada da belirtildiği gibi bu rivâyet merduttur.

II.A.3. Ebû Nu’aym rivâyeti

Şîrâzî, Ebû Nu’aym’ın *Hilyetu’l-evliyâ*’da şöyle rivâyet ettiğini kaydeder: “İbn Abbâs (r.a)’dan: “*İman edip sâlih ameller işleyenler var ya, işte onlar yaratılmışların en hayırlılarıdır*”¹³¹ ayeti inince Resûlüllâh (s.a.v) Ali (r.a)’a hitap etti ve şöyle dedi: “*Ya Ali! O (yaratılmışların en hayırlısı), sensin ve senin şî’anıdır. Sen ve şî’an kıyâmet günü, razı olmuşlar ve razı olunmuşlar olarak geleceksiniz.*”¹³²

Ebû Nu’aym’ın *Hilyetu’l-evliyâ*’sında bu rivâyet bulunamamıştır. Bu esere atıf yapan Şîrâzî, yukarıda zikredilen kaynaklarla Ebû Nu’aym’ın *Hilye*’sini karıştırmış olmalıdır. Bununla birlikte bu eserde şöyle bir rivâyet tesbit edilmiştir:

“Bize Ebû Ahmed Muhammed b. Ahmed şöyle tahdis etti: Bize Ali b. İsmâ’îl es-Saffâr el-Bağdâdî şöyle tahdis etti: Bana Ebû Isme İsam b. Hakem el-Ukberî şöyle tahdis etti: Bize Cümei’ b. Abdillâh el-Basrî şöyle tahdis etti: Bize Sevvâr el-Hemdânî, Muhammed b. Cuhâde’den şöyle tahdis etti: Muhammed b. Cuhâde, Şa’bî’den, o da Ali (r.a)’dan: “Nebî (s.a.v) bana şöyle buyurdu: “*Ve sen ve senin şî’an cennettesiniz. “Râfıza” lakabıyla anılan bir kavim gelecek,*¹³³ *Onlarla karşılaştığınız zaman onları öldürün. Zira onlar müşrik bir kavimdir.*”¹³⁴

¹²⁸ Zehebî, *el-Muğni*’de (I, 97) bu zat hakkında, “Hâkim’in şeyhidir. Râfızı’dır, güvenilmez” ifadelerini kullanmıştır.

¹²⁹ İbnu’s-Sabbâğ, Ali b. Muhammed el-Mekkî, *el-Fusûlu’l-mühimme fi te’lîfi’l-Ümme* (Dâru’l-Advâ’, Beyrut-1409/1988), s. 117.

¹³⁰ Bkz. İbn Asâkir, XLII, 371.

¹³¹ 98/el-Beyyine, 6.

¹³² Şîrâzî, *Leyâlî Bişâver*, s. 89.

¹³³ ... وسيأتي قوم، لهم نيز...

¹³⁴ Ebû Nu’aym, Ahmed b. Abdillâh el-İsfehânî (430/1038), *Hilyetu’l-evliyâ ve tabakâtu’l-asfiyâ* (Dâru’l-Kütübîl-İlmiyye, Beyrut-1409/1988, I-X), IV, 329.

Bu seneddeki Sevvâr el-Hemdânî, Sevvâr b. Mus'ab olmalıdır. Zira Taberânî de bu râvînin buradakine yakın lafızlarla naklettiği bir hadise yer vermiştir.¹³⁵ Bu zat hakkında Ahmed b. Hanbel (241/855) ve Buhârî “münkeru'l-hadis” ve Ebû Zür'a (264/878), “hadisi yazılmaz, metruku'l-hadis'tir, zâhibu'l-hadis'tir” demişlerdir.¹³⁶

Hüküm: Şîrâzî'nin Ebû Nu'aym'ın Hilye'sine atfettiği rivâyet bu eserde bulunamadığından, hakkında herhangi bir şey söylemek mümkün olmamıştır.

Bu eserde, Şîrâzî'nin naklettiğine yakın lafızlarla gelen bir metin rivâyet bulunmaktadır. Ancak senedinde, cerhin en ağır mertebelerine delâlet eden lafızlarla anılmış bir râvî bulunduğu için bu rivâyet merduttur.

II.B. İbn Abbâs (r.a) hadisi

Haskânî, İbn Adiyy ve Heytemî (974/1567), İbn Abbâs (r.a)'dan, Ali şî'asının kıyâmet günü “razı olmuşlar ve razı kılınmışlar olarak” geleceğini rivâyet etmişlerdir.

II.B.1. Haskânî rivâyeti

Bize onu Ebû Bekr el-Hârîsi şöyle haber verdi: Bize Ebu'ş-Şeyh el-Esbehânî şöyle haber verdi: Bize İshâk b. Ahmed el-Fârisî şöyle haber verdi: Bize Hafs b. Ömer el-Mihrekânî şöyle haber verdi: Bize Habbûye¹³⁷ –yani İshâk b. İsmâ'il-, Ömer b. Hârûn'dan şöyle haber verdi: Ömer b. Hârûn, Amr'dan, o, Câbir'den, o, Muhammed b. Ali ve Temîm b. Hazlem'den, onlar da İbn Abbâs'tan: “İman edip sâlih ameller işleyenler var ya, işte onlar yaratılmışların en hayırlılarıdır” ayeti nazil olunca Hz. Peygamber (s.a.v), Ali'ye şöyle dedi: “O(nlar) sensin ve senin şî'andır. Sen ve şî'an, kıyâmet günü razı olmuşlar ve razı olunmuşlar olarak gelirsiniz. Senin düşmanlarınsa gazaplanmış, sürüklenir vaziyette gelirler.”¹³⁸

Bu rivâyetin senedindeki İshâk b. İbrâhîm Ebû Yezîd Habbûye er-Râzî hakkında Yahyâ b. Ma'in'in, “Ümit ederim ki sadûk'tur”¹³⁹ ifadesinden başka ne cerh, ne de ta'dil yönünden herhangi bir bilgiye ulaşılammıştır.¹⁴⁰ İbn Hacer

¹³⁵ Bkz. Taberânî, Süleymân b. Ahmed *el-Mu'cemu'l-evsat* (Mahmûd et-Tahhân tahkik ve tahririyle, Mektebetu'l-Ma'ârif, Riyad-1406/1986, I-XI), VII, 315-16.

¹³⁶ Buhârî, *et-Târîhu'l-kebir*, IV, 169; İbn Ebî Hâtim, IV, 271.

¹³⁷ İbn Ebî Hâtim'de (II, 212) “Hammûye” şeklindedir.

¹³⁸ Haskânî, II, 357-58.

¹³⁹ İbn Ebî Hâtim, II, 212.

¹⁴⁰ Dârekutnî ve İbn Mâkûlâ bu zatı zikretmiş, ama hakkında cerh veya ta'dil yönünden herhangi bir bilgi vermemiştir. Bkz. Dârekutnî, Ebu'l-Hasen Ali b. Ömer (385/995), *el-Mû'telif ve'l-muhtelif* (Muvaffak b. Abdillâh b. Abdilkâdir tahkikiyle, Dâru'l-Ğarbi'l-İslâmî, Beyrut-1406/1986, I-V), II, 764 ve İbn Mâkûlâ, Ebû Nasr Ali b. Hibetillâh el-İclî (475/1082'den sonra), *el-İkmâl* (Abdurrahmân b. Yahyâ el-Mu'allimî tahkikiyle, Haydarabad-1967, I,VI), II, 358.

(852/1449) bu zatın adını zikrettikten sonra, “meşhûr” demekle yetinmiştir.¹⁴¹ Şi’î kaynaklarda da bu zat hakkında herhangi bir bilgi bulunamamıştır.

Onun şeyhi durumundaki Ömer b. Hârûn, el-Belhî’ye gelince, Nesâî bu zat hakkında, “Basralıdır, metrûku’l-hadis’tir” demiştir.¹⁴² Abdurrahmân b. Mehdi onun hadisini terk etmiş, Yahyâ b. Ma’in de, “Kezzâb’dır; Mekke’ye geldi, Ca’fer b. Muhammed vefat etmişti, ondan rivâyette bulundu”, “Bir şey değil” demiştir.¹⁴³

Senedde bu zatın şeyhi durumunda bulunan Amr, ve onun şeyhi durumunda bulunan Câbir mechuldür.

Hüküm: Senedinde ard arda meçhuller bulunması bir yana, açıkça tekzib edilmiş râvî bulunması sebebiyle bu rivâyet mevzûdur.

II.B.2. İbn Adıyy¹⁴⁴ ve Heytemî rivâyeti

Mu’allim; İbn Adıyy¹⁴⁵ ve Heytemî’den (974/1567), keza Şerefüddîn; Heytemî’den şöyle nakletmiştir: “İbn Abbâs (r.a), “*Şüphesiz, iman edip, sâlih ameller işleyenler var ya; işte onlar yaratılmışların en hayırlısıdır*”¹⁴⁶ ayeti nazil olduğunda Hz. Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu: “*Ya Ali, onlar sen ve senin şi’andır. Sen ve şi’an kıyâmet günü razı olmuşlar ve razı kılınmışlar olarak gelirsiniz. Senin düşmanlarınsa gazaplanmış, başları yukarı kaldırılmış, gözleri aşığıya çevrilmiş*”¹⁴⁷ vaziyette gelirler.”¹⁴⁸

Bu rivâyette İbn Adıyy’in zikredilmesi dipnotta da belirttiğimiz gibi hatadır. Doğrusu, Süyûtî’nin *ed-Dürri’l-mensûr*’unda da yer aldığı gibi¹⁴⁹, “İbn Merdûye” olmalıdır. Zira bu rivâyet İbn Adıyy’in *el-Kâmil*’inde mevcut değildir.

İbn Hacer el-Heytemî onu *es-Sav’uku’l-muhrika*’da şöyle zikretmiştir: “Hâfız Cemâlüddîn ez-Zerendî, İbn Abbâs (r.a)’dan şöyle rivâyet etmiştir: “Bu ayet¹⁵⁰ nazil olduğunda Hz. Peygamber (s.a.v), Ali’ye hitaben, “*O(nlar) sen ve*

¹⁴¹ İbn Hacer, *Nüzhetu’l-elbâb*, (Abdurrahmân b. Yahyâ es-Südeydi tahkikiyle, Mektebetu’r-Rüşd, Riyad-1409/1989, I-II), I, 195.

¹⁴² Nesâî, *Du’afâ*, 224.

¹⁴³ İbn Ebî Hâtim, VI, 140-41.

¹⁴⁴ Burada bir hata söz konusudur. Doğrusu “İbn Merdûye” olmalıdır.

¹⁴⁵ Bkz. Bir önceki dpnt.

¹⁴⁶ 98/el-Beyyine, 7.

¹⁴⁷ Bkz. 36/Yâ-Sîn, 8.

¹⁴⁸ Mu’allim, Muhammed Ali, *el-Hakikatu’l-mazlûme* (İlmiyye mtb., ?-1418/1997), s.11; Şerefüddîn, *Fusûl*, s. 76.

¹⁴⁹ Süyûtî, Celâlüddîn Abdurrahmân b. Ebî Bekr (911/1505), *ed-Dürri’l-mensûr* (Abdullâh b. Abdilmuhsin et-Türkî tahkikiyle, Merkezi Hecer li’l-Buhûs ve’d-Dirâsât, Kahire-1424/23, I-XVII), XV, 577.

¹⁵⁰ 98/el-Beyyine, 7 ayeti.

senin şî'andır. Sen ve şî'an, kıyâmet günü razı olmuş ve razı olunmuş olarak gelirsiniz. Düşmanlarınsa gazaplanmış, başları yukarı kaldırılmış, gözleri aşağıya çevrilmiş vaziyette gelirler" buyurdu. Ali, "Benim düşmanım kim?" diye sordu, Hz. Peygamber (s.a.v), "Senden teberri edip sana lanet okuyandır. Ne mutlu kıyâmet günü Arş'ın gölgesine ilk önce ulaşanlara." Onlar kimdir ey Allâh'ın Resulü?" diye soruldu, şöyle cevap verdi: "Senin şî'an ya Ali ve seni sevenler."¹⁵¹

Heytemî'nin hakkında herhangi bir şey söylemediği bu rivâyeti, adı geçen Zerendî de senedsiz olarak zikretmiştir.¹⁵² Bu rivâyet hakkında İbn Teymiyye, "Ulemanın ittifakıyla yalan ve uydurmadır" demiştir.¹⁵³ Heytemî'nin sükûtu, bu rivâyetin senedini görüp sıhhatine kail olduğundan mıdır, yoksa senedsiz olduğu için hakkında görüş beyan etmekten imtina ettiği anlamında mıdır, karar vermek zordur.

Buradakine yakın bir metni Taberânî rivâyet etmiştir.¹⁵⁴ Ancak senedinde yukarıda geçen "I.A.2.a" numaralı rivâyette durumunu belirttiğimiz Câbir el-Cu'fî bulunmaktadır.

Hüküm: İbn Teymiyye'nin uydurma olduğunu söylediği bu rivâyetin senedi elimizdeki kaynaklarda bulunamadığı için bizzat hüküm vermek mümkün olmamıştır. Nitekim onunla istidlal eden Şî'î müellifler de senedli olarak zikretmiş değildir. Senedi bilinmeyen bir rivâyetle istidlalin ilmî ölçüler çerçevesinde kabul edilebilir olmadığı açıktır. İlave olarak İbn Teymiyye'nin hükümünün de büsbütün görmezden gelinmesinin doğru olmayacağı kanaatindeyiz.

III. Ali şî'asının cennette olduğunu anlatan hadisler

Şî'râzî;¹⁵⁵ Ali el-Hemdânî'den, Şerefüddîn¹⁵⁶ Ahmed b. Hanbel'den naklen, ayrıca Havârizmî, Hz. Ali ve şî'asının cennette olduğunu haber veren Hz. Ali, Hz. Hüseyin (61/680), Ümm Seleme ve İbn Mes'ûd (r.anhum) hadisini nakletmişlerdir.

III.A. Hz. Ali (r.a) hadisi

III.A.1. İbn Adıyy rivâyeti

"Bize es-Sâcî şöyle haber verdi: Bize Mûsâ b. İshâk el-Kinânî şöyle tahdis

¹⁵¹ Heytemî, Ebu'l-Abbâs Şihâbüddîn Ahmed b. Muhammed (974/1567), *es-Savâ'iku'l-muhrîka* (Lahor-1895), s. 99.

¹⁵² Zerendî, Cemâluddîn Muhammed b. Yûsuf el-Medenî (750/1349), *Nazmu düreri's-semteyn* (Ali Âşûr tahkikiyle, Dâru İhyâi't-Turâsi'l-Arabî, Beyrut-1425/2004), s. 113.

¹⁵³ İbn Teymiyye, Ebu'l-Abbâs Takîyüddîn Ahmed b. Abdilhalîm el-Harrânî (728/1328), *Minhâcu's-Sünneti'n-Nebeviyye* (Muhammed Reşâd Sâlim tahkikiyle, Müessesetu Kurtuba, ?-1406/1986, I-IX), VII, 259.

¹⁵⁴ Taberânî, *Evsat*, IV, 555.

¹⁵⁵ Şî'râzî, *Leyâlî Bişâver*, ss. 91-92.

¹⁵⁶ Şerefüddîn, *Fusûl*, s. 77.

etti: Bize Abdülhamîd el-Himmânî, Ebû Cenâb’dan şöyle tahdis etti: Ebû Cenâb, Ebû Süleymân’dan, o, amcasından, o da Ali (r.a)’den: “Nebi (s.a.v) öyle buyurdu: “*Sen ve şî’an cennettesiniz. Kendilerine “râfıza” denen bir topluluk (gelecek); karşılaşarsan onları öldür. Zira onlar müşriktir.*”¹⁵⁷

İbn Adiyy bu rivâyeti, Ebû Cenâb Yahyâ b. Ebî Hayye el-Kelbî’nin (15/767) tercemesinde zikretmiştir. Dipnotta belirttiğimiz yerde bu zat hakkında yer verdiği cerh-ta’dîl ifadeleri özetle şöyledir: Yahya b. Sa’îd el-Kattân, “Ebû Cenâb’dan hadis rivâyet etmenin helal olduğunu düşünseydim, Bayram namazı tekbirleri konusundaki hadisini rivâyet ederdim”; Ebû Nu’aym, “Müdelîs’tir”; Sa’dî, “Hadisi taz’if ediliyor”; Yahyâ b. Ma’in ve Ebû Nu’aym, “Onda bir beis yoktur, şu kadar ki, tedlis yapardı”; İbnu’l-Müsennâ, “Yahyâ (b. Sa’îd) ve Abdurrahmân’ın (İbn Mehdî) ondan bir tek hadis naklettiğini görmedim”; Amr b. Ali (el-Fellâs), “Metrûku’l-hadis’tir”; Nesâî, “Zayıftır.” İbn Adiyy, bu zat kanalıyla gelmiş birkaç hadis zikrettikten sonra onun Kûfeli şî’ilerden olduğu notunu düşer.

Bu seneddeki Ebû Süleymân’ın kim olduğu bilinmemektedir. Yani bu zat “mechûlu’l-ayn”dır.¹⁵⁸ Zehebî, dipnotta belirttiğimiz yerde bu bilgiyi verdikten sonra, bu zatın hadisinin münker olduğunu kaydeder.

Bu senedde bu zatın “amcası” diye anılan râvî de tıpkı kendisi gibi “mechûlu’l-ayn”dır.

Hüküm: Hakkındaki ta’dîl ifadesi ta’dîl’in en hafif mertebelerinden yukarıya çıkmayan¹⁵⁹, buna mukabil, cârihleri tarafından “metrûk” olduğu söylenmiş bulunan Ebû Cenâb, üstelik müdellistir ve bu rivâyeti “an’ane” tarikiyle nakletmiştir. Dolayısıyla rivâyet merduttur.

III.A.2. İbn Asâkir rivâyeti

“Bize Ebu’l-Hasen b. Kubeys şöyle haber verdi: Bize Ebû Mansûr b. Zürayk şöyle haber verdi: Bize Ebû Bekr el-Hatîb şöyle haber verdi: Bana Hasen b. Ebî Tâlib şöyle tahdis etti: Bize Ahmed b. İbrâhîm şöyle tahdis etti: Bize Sâlih b. Ahmed b. Yûnus el-Bezzâz şöyle tahdis etti: Bize Isâm b. Hakem el-Ukberî şöyle tahdis etti: Bize Cümey’ b. Ömer el-Basrî şöyle tahdis etti: Bize Sevvâr, Muhammed b. Cuhâde’dan şöyle tahdis etti: Muhammed b. Cuhâde, Şa’bî’den, o da Ali (r.a)’dan: “Resûlüllâh bmana şöyle dedi: “*Sen ve şî’an cennettesiniz.*”¹⁶⁰

¹⁵⁷ İbn Adiyy, VII, 213.

¹⁵⁸ Zehebî, *Muğni*, II, 472.

¹⁵⁹ “Onda bir beis yoktur” tabiri, ta’dîlin –kuvvetliden zayıfa doğru– Zehebî’ye göre 2., Sehâvî’ye göre 5. mertebesinde yer alır. Bkz. Zehebî, *Mizân*, I, IV; Sehâvî, *Fethu’l-Muğis*, II, 287.

¹⁶⁰ İbn Asâkir, XLII, 331-32.

Bu senedde yer alan Sevvâr, Sevvâr b. Mus'ab'dır. Hakkında Buhârî “münkeru'l-hadîs'tir”¹⁶¹, Nesâî “metrûku'l-hadîs”¹⁶² Ahmed b. Hanbel “metrûku'l-hadîs”¹⁶³, Ebû Hâtim “metrûku'l-hadîs, zâhibu'l-hadîs, hadisi yazılmaz”¹⁶⁴ ifadelerini kullanmışlardır. Taberânî, ilgili dipnotta belirttiğimiz yerde bu rivâyetin naklinde bu zatın infirad ettiğini kaydetmiştir.

Yine bu seneddeki Cüme'y' b. Ömer, “müttehem”dir.¹⁶⁵

Hüküm: Gerek Cüme'y' b. Ömer, gerekse Sevvâr b. Mus'ab hakkındaki ağır cerhler, bunun, terk edilmesi gereken bir rivâyet olduğunu göstermektedir.

III.B. Hz. Hüseyin (r.a) hadisi

Havârizmî, Hz. Hüseyin (r.a) hadisini şöyle nakletmiştir: “Yine bu isnadla¹⁶⁶ İmâm Muhammed b. Ahmed b. Ali b. Hasen b. Şâzân'dan: Bana Ahmed b. Muhammed b. Süleymân, Ca'fer b. Muhammed'den şöyle tahdis etti: O, Ya'kûb b. Yezîd'den, o, Safvân b. Yahyâ'dan, o, Dâvûd b. Husayn'dan, o, Ömer b. Üzeyne'den, o, Ca'fer b. Muhammed'den, o, babasından, o, Ali b. Hüseyin'den, o da babasından: “Resûlüllâh (s.a.v) şöyle buyurdu: “*Ya Ali! SBenin ümmetimin içindeki durumun İsa b. Meryem (a.s)'in durumu gibidir. Onun kavmi üç fırkaya ayrıldı. Bir fırka mü'minlerdir ki, onlar havâriilerdir. Bir fırka da onun düşmanlarıdır ki, yahudilerdir. Bir fırka da onun hakkında aşırıya kaçtı ve imanın çıktı. Benim ümmetim de senin hakkında üç fırkaya ayrılacak. Bir fırka senin şî'andır ki, mü'minlerdir. Bir fırka senin düşmanıdır ki, ahdini bozanlardır.*¹⁶⁷ *Bir fırka da senin hakkında aşırıya kaçanlardır ki, inkârcılar ve öne geçenlerdir.*¹⁶⁸ *Sen ya Ali ve senin şî'an cennettesiniz. Senin şî'anı sevenler de*

¹⁶¹ Buhârî, *et-Târîhu'l-kebir*, IV, 169.

¹⁶² Nesâî, *Du'afâ*, 187.

¹⁶³ İbn Ebî Hâtim, IV, 272.

¹⁶⁴ İbn Ebî Hâtim, a.y.

¹⁶⁵ Zehebi, *Telhisu Kitâbi'l-mevdû'ât* (Ebû Temîm Yâsir b. İbrâhîm b. Muhammed tahkikiyle, Mektebetu'r-Rüşd, Riyad-1419/1998), s. 134.

¹⁶⁶ Havârizmî bu ifadeyle, birkaç rivâyet önce zikrettiği şu isnadı kasdetmektedir: “Bana İmâm hâfız, hâfızların önderi Ebu'l-Alâ Hasen b. Ahmed el-Attâr ve kıymetli İmâm Necmuddîn Ebû Mansûr Muhammed b. Hüseyin b. Muhammed el-Bağdâdî şöyle haber verdiler: Bize kıymetli şerif İmâm Nûru'l-Hüdâ Ebû Tâlib Hüseyin b. Muhammed b. Ali ez-Zeynebî, İmâm Muhammed b. Ahmed b. Ali b. Hasen b. Şâzân'dan şöyle haber verdi...” (Bkz. Havârizmî, s. 316.)

¹⁶⁷ كَتَبَ kökünün “ahdini/yeminini bozan/lar” anlamındaki ism-i fâil (تَكْتَبُ) kalıbındaki bu kelime Kur'an'da birçok yerde (7/el-A'râf, 135; 9/et-Tevbe, 12-13; 43/ez-Zuhuruf, 50; 48/el-Feth, 10;) geçmektedir. Şî'a terminolojisinde hepsi de sahâbileri anlatmak üzere tekil, iki veya çoğul kullanılmakta ve kast edilen kişiye/kişilere göre anlam kazanmaktadır. Bkz. Fâtımî, Abdülemîr en-Necefi, *el-Esrâr fî mâ küniye ve urife bihe'l-esrâr* (Dâru'l-Hakk, Beyrut-?, I-III), III, 355 vd.

¹⁶⁸ *Mietu menkabe'de* son iki fırka şöyle zikredilmektedir: “*Bir fırka senin düşmanlarıdır ki, şüphe içinde olanlardır. Bir fırka da senin hakkında aşırıya kaçanlardır ki, inkârcılardır.*” Bkz. İbn Şâzân, Ebu'l-Hasen Muhammed b. Ahmed b. Ali el-Kummî (IV/X. asrın sonları veya V/XI asrın başları), *Mietu menkabe min menâkibi Emiri'l-Mü'minin* (Nebîl Ridâ Ulvân tahkikiyle, Müessesesi

cennettedir. Senin düşmanın ve senin hakkında aşırıya kaçarlarsa ateştedir.”¹⁶⁹

Zehebî, bu isnadın ilk râvîsi İbn Şâzân’ın tercemesinde şöyle der: “Ahtabu Havârizm¹⁷⁰ bu deccâl İbn Şâzân tarikiyle Seyyid Ali (r.a)’ın menakıbı zım-nında pek çok bâtil, çirkin, ifadesi kulak tırmalayan hadisler zikretmiştir.”¹⁷¹

Bu isnadda onun şeyhi durumunda bulunan Dâvûd b. Husayn, Ebû Süleymân el-Medenî’dir.¹⁷² İmâm Mâlik (179/795)¹⁷³ ve Buhârî (256/870) gibi imamlar tarafından hadisi alınmış bir râvî olmasına rağmen, hakkında cerh-ta‘dil otoritelerinin dikkat çektiği önemli bir nokta vardır: Bu zatın bütün rivâyetleri sahih değildir. Naklettiği şeyler ayıklanır ve onun hadisine ancak sika râvîlerden rivâyet ettiğinde ve kendisinden de sika râvîler naklettiğinde bu zatın hadisine itimat edilir.¹⁷⁴

Bu durum dikkate alınarak bakıldığında; rivâyeti bu zattan aktaran İbn Şâzân –biraz önce de belirtildiği gibi– “kezzâb/deccâl” ifadeleriyle anılmış biridir. Bu zatın şeyhi durumundaki Ömer b. Üzeyne ise eldeki cerh-ta‘dil kaynaklarında ismine tesadüf edilemeyen bir râvîdir. Şî‘î kaynaklarda ise bu zat, Ömer b. Muhammed b. Abdірrahmân mevlâ Abdülkays el-Medenî el-Kûfi el-Basrî olarak zikredilmekte ve hakkında şu bilgiler verilmektedir: Mûsâ Kâzım’ın (183/799) ashabından ve İmâmiyye’nin müellif râvîlerindedir. İleri gelen sika muhaddislerdendir. İmâm Ca‘fer’den (kitâbeten), Zürâre b. A‘yen’den (150/767?) ve daha başkalarından rivâyette bulunmuştur.¹⁷⁵ Şî‘a’nın önde gelen şahsiyetlerinden olduğu anlaşılan bu zatın Şî‘a’nın faziletleri temalı uydurma rivâyetlerin naklinde yer aldığını söylemek yanlış olmayacaktır. Dolayısıyla Dâvûd b. Husayn’ın, hem şeyhi, hem de bu rivâyeti kendisinden aktaran râvî cihetinden ihtiyatla karşılanması gerekmektedir.

Hüküm: Dâvûd b. Husayn’ın şeyhine ve râvîsine göre değişkenlik arz eden durumundan sarf-ı nazar edilse bile, onun şeyhi İbn Şâzân, cerhin en ağır ifadeleriyle anılmış bir râvî olduğu için bu rivâyet mevzûdur.

III.C. Ümm Seleme (r.anha) hadisi

Taberânî, İbn Asâkir ve İbn Adıyy, Ümm Seleme (r.anha)’dan şöyle rivâyet

---

Ensâriyân, Kum-1422/2001), s.107.

¹⁶⁹ Havârizmî, s. 317.

¹⁷⁰ Üzerinde durduğumuz rivâyeti eserinde nakleden Muvaffak el-Havârizmî’yi kast ediyor.

¹⁷¹ Zehebî, *Mîzân*, III, 466-67.

¹⁷² Zehebî, *Muğnî*, I, 217.

¹⁷³ Bkz. *Muvatta*, “Vukût”, 4, “Salât”, 15...; Buhârî, “Büyü”, 82; Müslim, “Mesâcid”, 99, “Büyü”, 71...

¹⁷⁴ Bkz. İbn Ebî Hâtim, I, 40, III, 408-9; İbn Adıyy, III, 92-9; Mizzî, VIII, 279 vd.

¹⁷⁵ Tûsî, *Ricâlu’l-Keşşî*, ss. 280-81; Hûî, Ali Ekber b.Hâşim el-Mûsevî (1413/1992), *Mu‘cemu ricâli’l-hadis* (Müessesetu’l-İmâm el-Hûî el-İslâmiyye, Necef-?, I-XXIV), XIV, 21 vd.; Şebüsterî, Abdülhüseyn, *el-Fâik fî ruvâti ve ashâbi’l-İmâm es-Sâdik* (Müessesetu’n-Neşri’l-İslâmî, Kum-1418/1997, I-III), II, 441-42.

etmişlerdir: “Hz. Peygamber (s.a.v)’in bende olduğu bir gece kendisi yanımdayken Fâtıma geldi. Ali ondan önce gelmişti. Hz. Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu: “Ya Ali! Sen ve arkadaşlarınız cennettesiniz. Sen ve şî’an cennettesiniz...”

III.C.1. Taberânî rivâyeti

“Bize İmâm oğlu İmâm Muhammed b. Ca’fer şöyle tahdis etti: Bize Fadl b. Ğânim şöyle tahdis etti: Bize Sevvâr b. Mus’ab, Atıyye ey-Avfî’den şöyle tahdis etti: Atıyye, Ebû Sa’îd el-Hudrî’den, o da Ümm Seleme (r.anha)’dan:...”¹⁷⁶

Bu senedde yer alan Fadl b. Ğânim, hakkında Buhârî “bir şey değildir”, “kavi değildir”¹⁷⁷, “kim ondan hadis kabul eder?”¹⁷⁸, “zayıftır”¹⁷⁹ ifadeleri kullanılmış biridir.

Onun şeyhi durumundaki Sevvâr b. Mus’ab’ın durumu yukarıda “III.A.2” numarayla geçen İbn Asâkir rivâyeti meyanında ortaya konulmuştur.

Yine bu senedde Sevvâr b. Ğânim’in şeyhi durumundaki Atıyye el-Avfî, Ebu’l-Hasen Atıyye b. Sa’d el-Avfî’dir; hakkında Nesâî “zayıftır”¹⁸⁰, Ahmed b. Hanbel “da’ifu’l-hadis”¹⁸¹, Yahyâ b. Ma’in ve Ebû Hâtim “da’ifu’l-hadis’tir, hadisi yazılır”¹⁸², Ebû Zûr’a “leyyin”¹⁸³, İclî “sikadır, kavi değildir”¹⁸⁴ ve İbn Adıyy, “zayıflığına rağmen hadisi yazılır; Kûfeli şî’ilerden sayılırdı”¹⁸⁵ demişlerdir.

Hüküm: Senedindeki Sevvâr b. Mus’ab hakkında kullanılan ağır cerh ifadeleri tek başına bu rivâyetin reddi için yeterlidir. Rivâyeti ondan nakleden Fadl b. Ğânim hakkında kullanılan cerh ifadeleri de, onun rivâyetiyle ne ihticac, ne istişhad, ne de itibar için kullanılabilceğini gösterir. Nihayet Atıyye el-Avfî de hadisi en fazla i’tibar için yazılabilecek bir râvidir.

III.C.2. İbn Asâkir rivâyeti

“Bize Ebu’s-Se’âdât Ahmed b. Ahmed b. Abdilvâhid şöyle haber verdi: Bize Ebû Ca’fer b. Mesleme –imlâen– şöyle haber verdi: Bize Ebu’l-Kâsım İsâ b. Ali b. İsâ el-Vezîr öyle haber verdi: :ize Abdullâh b. Muhammed el-Beğavî şöyle haber verdi: Bize Muhammed b. Abdilvehhâb ve Süveyd b. Sa’îd şöyle haber verdiler: Bize Sevvâr b. Mus’ab el-Hemdânî, Ebu’l-Cahhâftan şöyle haber

¹⁷⁶ Taberânî, *Evsat*, VII, 315-16.

¹⁷⁷ İbnü’l-Cevzî, *Du’afâ*, III, 7.

¹⁷⁸ İbn Ebî Hâtim, VII, 66.

¹⁷⁹ Zehebi, *Mizân*, III, 357.

¹⁸⁰ Nesâî, *Du’afâ*, s. 225.

¹⁸¹ İbn Ebî Hâtim, VI, 384.

¹⁸² İbn Ebî Hâtim, a.y.; İbn Adıyy, V, 369.

¹⁸³ İbn Ebî Hâtim, a.y.

¹⁸⁴ İclî, Ebu’l-Hasen Ahmed b. Abdillâh el-Kûfî (261/874), *Ma’rifetu’s-sikât* (Abdülalim Abdülazim el-Bestevî tahkikiyle, Mektebetü’l-Dâr, Medine-1405/1985, I-II), II, 140.

¹⁸⁵ İbn Adıyy, a.y.

verdi: Ebu’l-Cahhâf, Muhammed b. Ali’den (Sâmî hadisinde burada “Muhammed b. Amr” denmektedir), Fâtıma bint Ali’den, o da Ümm Seleme (r.a)’den: “Sıranın bende olduğu bir geceydi. Fâtıma (r.anha) geldi, yanında Ali (r.a) da vardı. Resûlüllâh (s.a.v.) başını Ali’ye doğru uzattı ve şöyle buyurdu: “Müjdeler olsun ya Ali! Sen ve ashabın cennettesiniz. Müjdeler olsun ya Ali! Sen ve şî’an cennettesiniz. Dikkat eden! Seni sevdiğini iddia eden bir topluluk gelecek. Onlar İslam’ı reddedecekler. Kur’an okuyacaklar, ama okudukları, köprücük kemiklerinden aşağıya inmeyecek. –Bunu üç kere söyledi. – Onların bir lakabı vardır: kendilerine “Râfıza” denir. Onlara yetişirsen kendileriyle cihad et. Zira onlar müşriktirler.” “Ali şöyle dedi: “Onların alameti nedir ey Allâh’ın resulü?” Resûlüllâh (s.a.v) şöyle mukabele etti: “Cuma’ya ve cemaate gelmezler; önce geçen Selef’e ta’n ederler.”¹⁸⁶

Bu rivâyetin senedinde yer alan Sevvâr b. Mus’ab el-Hemdânî’nin durumunu “II.A.3”; onun şeyhi durumundaki Ebu’l-Cahhâf’ın durumunu, da “I.A.2.b” numaralı rivâyeti tartışırken ortaya koymuştuk.

Hüküm: Ebû’l-Cahhâf hakkındaki tenkitlerden sarf-ı nazar edilse bile, Sevvâr b. Mus’ab hakkındaki cerh ifadeleri tek başına bu rivâyetin terki için yeterlidir.

IV. Ali şî’asının kıyâmet günü nurdan minberlerde oturacağını anlatan hadis

Hiz. Ali (r.a)’dan nakledilen uzun bir hadis meyanında Hiz. Peygamber (s.a.v)’in, Hayber fethedildiği zaman (7/628) kendisine hitaben şöyle buyurduğu rivâyet edilmiştir: “Ümmetimden bir takım kimseler, Hristiyanların İsa b. Meryem hakkında söylediğini senin hakkında söyleyecek olmasaydı, bugün sana öyle şeyler söylerdim ki, yanından geçtiğin her Müslüman topluluk senin ayaklarının tozuna yüz sürerdi.¹⁸⁷(...) Ve senin şî’an, razı olmuş ve razı olunmuş¹⁸⁸ kimseler olarak nurdan minberler üzerinde oturacak...”¹⁸⁹

Bu rivâyetin senedi şöyledir: “Bana hâfızların efendisi Şehrdâr b. Şîrûye b. Şehrdar ed-Deylemî, Hemdân’dan yazdıkları meyanında şöyle haber verdi: Bize Ebu’l-Feth Abdûs b. Abdillâh b. Abdûs el-Hemdânî –kitâbeten– şöyle haber verdi: Bize Şeyh Ebû Tâhir Hüseyin b. Ali b. Seleme, Zeyd b. Ali (a.s) Müsned’inden¹⁹⁰, onun şöyle dediğini tahdis etti: Bize Fadl b. Fadl b. Abbâs şöyle tahdis etti: Bize Ebû Abdillâh Muhammed b. Sehl şöyle tahdis etti: Bize Muhammed b. Abdillâh el-Belevî şöyle tahdis etti: Bana İbrâhîm b. Ubeydillâh b. Alâ’ şöyle tahdis etti: Bana babam, Zeyd b. Ali b. Hüseyin b. Ali b. Ebî Tâlib

¹⁸⁶ İbn Asâkir, XLII, 334.

¹⁸⁷ أخذوا من تراب رجلِك.

¹⁸⁸ Eserin orijinalinde مرويين رواء tarzındadır. Bunun bir baskı hatası olduğu kanaatiyle çeviri yukarıdaki gibi yapılmıştır.

¹⁸⁹ Havârizmî, ss. 128-29.

¹⁹⁰ عن مسند زيد بن علي...

(a.s)'dan. O, babasından, o dedesinden, o da Ali b. Ebî Tâlib (a.s)'dan:..."

Bu seneddeki Muhammed b. Abdillâh el-Belevî, İbnu'l-Cevzî tarafından tezkib edilmiş bir râvîdir.¹⁹¹ İbn Hacer bu zatın adında "kalb" olduğunu, doğrusunun Abdullâh b. Muhammed el-Belevî olması gerektiğini söyler.¹⁹² Dâre-kutnî de bu zatın hadis uydurduğunu söylemiştir.¹⁹³

Yine bu seneddeki İbrâhîm b. Ubeydillâh b. Alâ', maechûlu'l-ayn'dır. Hakkında Sünnî kaynaklarda herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır. Şî'î rical kaynaklarında ise şöyle bir bilgi mevcuttur: "İbrâhîm b. Ubeydillâh b. Alâ' el-Medenî: İbnu'l-Ğadâirî şöyle demiştir: "Bu zatı, Abdullâh b. Muhammed el-Belevî'nin¹⁹⁴ kendisine nisbet ettiği bir nakil dışında tanımıyoruz. Umâra b. Zeyd de bu zatın babası Ubeydullâh b. Alâ'ya rivâyet nisbet etmiştir. Kendisinden fasit ve asılsız şeylerden başka rivâyet edilmiş bir şey yoktur." (İbnu'l-Ğadâirî?), "Bu ismin birçok kimse üzerine uydurulmuş bir isim olduğunu zannediyorum" demiştir. Ben derim ki: Bu şeyhin, hakkındaki ta'nı sebebiyle bu zatın rivâyetine itimat etmiyorum. Hakkında başkasından herhangi bir ta'dîle de vakif olamadım."¹⁹⁵

Bu senedde dikkat çeken bir nokta da, Ebû Tâhir Hüseyin b. Ali b. Selem'e'nin, Müsned-i Zeyd b. Ali'den naklettiğinin söylenmesidir. Zeyd b. Ali adının arkasından gelen "aleyhisselam" cümlesi, anılan kişinin, İmâm Muhammed Bâkır'ın baba bir kardeşi ve Zeydiyye mezhebinin İmâmı Zeyd b. Ali (122/740) olduğunu düşündürmektedir. Zira onun *el-Mecmû'u'l-Fikhî* diye de bilinen *Müsned*'i malum ve meşhurdur.¹⁹⁶ Eğer öyleyse bu ismin senedin muahhar bir halkasında yer alması normal değildir. Üstelik rivâyetin mahreci de yine Zeyd b. Ali'dir! Eğer anılan kişi bu zat değilse, *Müsned* sahibi Zeyd b. Ali'nin kimliği meçhuldür.

Bir diğer husus da bu rivâyetin *Müsned*'in elimizdeki nüshasında yer almıyor oluşudur.

Hüküm: Senedindeki râvîlerden birinin tezkib edilmiş, öbürünün mechûlu'l-ayn olması sebebiyle bu rivâyet mardut, hatta mevzûdur.

Sonuç

Bu makalede Şî'a'nın ayrıcalıklığı/üstünlüğü temasını işleyen toplam hadisin sened tenkidi yapılmaya çalışılmıştır. Hadislerin tarikleri her birinin altında zikredildiği üzere, mechûlu'l-ayn, müdellis veya en ağır lafızlarla

¹⁹¹ Zehebi, *Mizân*, III, 597.

¹⁹² İbn Hacer, *Lisân*, VII, 233.

¹⁹³ İbn Hacer, *Lisân*, IV, 563.

¹⁹⁴ Bu nakil, İbn Hacer'in bu isimde kalb olduğu yolundaki tesbitini teyit etmektedir.

¹⁹⁵ Hillî, Ebû Mansûr Hasen b. Yûsuf b. Mutahher (726/1325), *Hulâsatu'l-akvâl fî mâ'rifeti'r-ricâl* (Cevâd el-Kayyûmî tahkikiyle, Neşru'l-Fekâhe, Kum-1431/2009), s. 315.

¹⁹⁶ *Müsnedu'l-İmâm Zeyd* (Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, Beyrut-?).

cerh edilmiş râvîlerden hâli değildir. Bu haliyle söz konusu rivâyetlerin hiç birisi, ihticac şöyle dursun, i‘tibar ve istişhâd için dahi elverişli değildir.

Bu rivâyetleri Ehl-i Sünnet’i kendi kaynaklarıyla ilzam amacıyla kullanan İmâmî müelliflerin herhangi birisinin, rivâyetlerle ilgili sened kritiği yapmamış olması bu sebepten midir, yoksa Sünnî rical kaynaklarına vukufiyetsizlik probleminden midir, bilemeyiz; ancak bilinen şudur: Bu rivâyetlerle istidlal, sahibini ilmî açıdan mahcubiyete sürüklemekten başka bir amaca hizmet etmez.

“Sünnî Kaynaklarda Yer Alan ‘Şî‘a’nın Üstünlüğü’ Temalı Hadislerin Sened Tenkidi”

Özet: İmâmiyye Şî‘a’sı, genelde diğer fırklar, özelde Ehl-i Sünnet karşısında kendi durumunu tahkim etmek için bir kısım Sünnî kaynaklarda geçen “Şî‘a’nın üstünlüğü/ayrıcılığı” temalı hadisleri kullanmaktadır. Ancak bunu yaparken söz konusu hadislerin sıhhat-zaaf durumlarına hiç değinmemekte, Sünnî kaynaklarda geçiyor olmasını sübût ve delâlet açısından yeterli görmektedir. Bu makalede ilgili hadislerin isnad açısından sıhhat-zaaf durumu ele alınacaktır.

Atıf: Ebubekir SİFİL, “Sünnî Kaynaklarda Yer Alan ‘Şî‘a’nın Üstünlüğü’ Temalı Hadislerin Sened Tenkidi”, *Hadis Tetkikleri Dergisi*, (HTD), XII/2, 2014, ss. 65-93.

Anahtar kelimeler: Ehl-i Sünnet, Şî‘a, hadis, cerh-ta‘dil, isnad tenkidi.